

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Yhteiselo

Asuntola- ja vapaa-aikatoiminnan kehittäminen
ammatti-instituutissa

Auli Aalto

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön ko 210 op
12/2010

humak

www.humak.fi

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Auli Aalto	Sivumäärä 47 ja 4 liitesivua
Työn nimi Yhteiselo, asuntola- ja vapaa-aikatoiminnan kehittäminen ammatti-instituutissa	
Ohjaava opettaja Osmo Jurvanen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Hämeen ammatti-instituutti	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa Hämeen ammatti-instituutin asuntola- ja vapaa-aikatoiminnan tilannetta kehittämisen näkökulmasta. Hämeen ammatti-instituutti muodostuu neljästä erillisestä oppilaitoksesta Kanta-Hämeessä. Aineisto on kerätty kvalitatiivisesti haastatellen ja kyselylomakkeen avulla. Haastattelu suoritettiin teemahaastatteluna työntekijöille (n= 6) ja kysely syksyllä 2010 aloittaneille opiskelijoille (n=96). Raportointi on kuvailevaa.</p> <p>Hämeen ammatti-instituutin Opasteryhmä koostuu neljän oppilaitoksen asuntola- ja vapaa-aikaohjaajista, työnohjaajista ja kuraattorista. Opasteryhmä pohtii opiskelijan tukemiseen, asumiseen ja vapaa-aikaan liittyviä asioita. Miten asuntola- ja vapaa-ajan toimintaa voidaan kehittää ammattioppilaitoksessa, jotta se vastaisi tämän päivän tarpeisiin?</p> <p>Oppilaitoksissa puhutaan paljon yhteisöllisyydestä, osallistamisesta ja sosiaalisesta vahvistamisesta. Nuorisolain määritelmän mukaan sosiaalisella vahvistamisella kuvataan prosessia, jossa parannetaan nuoren elämäntilannetta ja -hallintaa. Eräänä tavoitteena on saada nuori yhteisölliseen toimintaan ja näin aktiiviseksi kansalaiseksi.</p> <p>Yhteisöllisyydellä tarkoitan oppilaitoksen opiskelijoiden ja henkilökunnan yhteistä arkea; tekemistä ja elämistä yhdessä. Yhteisössä yksilön oppimisprosessin lähtökohtana on arkipäiväisessä, yhteisöllisessä roolissa toimiminen. Yksilökasvatus nojaa yksilön aiempaan kokemusmaailmaan ja yhteisön sisäiseen vuorovaikutukseen. Sosiaalisuus nähdään keskeisenä voimavarana ja siten hyvin tärkeänä osana oppimisen kontekstia. Yhteisökasvatuksen periaatteiden mukaan yksilöiden minuuks kehittyy ympäristön ja yksilön jatkuvassa interaktiossa ja yksilö sosiaalistuu ympäristönsä.</p> <p>Tulokset osoittivat asuntola- ja vapaa-aikatoiminnan olevan yleisesti hyvässä suunnassa. Kehittämisen kohteita kuitenkin on, ja ne lohkoutuvat toimintaympäristön kehittämiseen, verkostoitumiseen, henkilöstöresursseihin ja vapaa-ajan toimintojen integroimiseen osaksi vapaavalintaisia opintoja. Muita tärkeitä asioita olivat henkilökunnan koulutus ja turvallisuus: vaikka pienen opiskelijaotannan perusteella ei juuri esiintynyt turvallisuuden tunnetta niin työntekijähaastatteluiden perusteella oltiin kuitenkin huolissaan turvallisuudesta yöaikaan jolloin henkilökuntaa ei ole paikalla.</p> <p>Mikä on sitten tämän opinnäytetyön hyödyllisyys ammattialalle? Suuntaa antavana kehittämissuunnitelma palvelee antaen ideoita palveluiden kehittämiseen, mutta ennen kaikkea sillä on merkitystä Hämeen ammatti-instituutissa asuntola- ja vapaa-aikapalveluiden piirissä toimiville. Yleisesti ammattialalle hyödyllisyys voisi olla se, että oman työn ja työyhteisön työnkuvien tarkastelu voi avata uusia mahdollisuuksia hyödyntää ammattiosaamista sekä kannustaa henkilökuntaa opintoihin ja koulutuksiin, ja täten vaikuttaa osaltaan yhteisöllisyyden ja sosiaalisen vahvistamisen maksimointiin ammattioppilaitoksissa, joissa aikuistuvat nuoret saavat lopullisen hyödyn. Tulevaisuuden visiona voisi nähdä talouskurimuksen paineessa kamppailevien oppilaitosten hyödyntävän vapaa-aikatoiminnassa aktiivisempaa verkostoitumista järjestöjen, yhdistysten ja paikallisten osaajien kanssa. Ohuena siltana tässä voisi nähdä myös työllistävän vaikutuksen järjestöalalla toimiville.</p>	
Avainsanat: asuntola- ja vapaa-ajan toiminta, osallistavuus, yhteisöllisyys, sosialisatio, synergia	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES**Name of the Degree Programme****ABSTRACT**

Author Auli Aalto	Number of Pages 47 + 4
Title Living side by side: development of dormitory and free-time activities in vocational institute	
Supervisor Osmo Jurvanen	
Subscriber and/or Mentor Vocational institute of Häme	
<p>Abstract</p> <p>The purpose of the dissertation is to survey the situation of a hall of residence and free-time activities of the vocational institute of Häme from the point of view of the developing.</p> <p>The material has been collected interviewing qualitatively and with help of the questionnaire.</p> <p>The interview was performed as a theme interview to the workers (6) and the inquiry with autumn 2010 to the students (96) who have begun. Reporting is a descriptive.</p> <p>The guidegroup of the vocational institute of Häme consists of a hall of residence and free-time advisers, work controllers of four educational institutions and from curator. The guide group thinks about the matters which are related to supporting the student, living and free-time. How can the operation of hall of residence time and free-time be developed in the vocational institute so that it would respond to today's needs?</p> <p>In the educational institutions it is talked a lot from the sense of community, participation and from social strengthening. A process in which the situation in life and life management of the adolescent is improved is described according to the definition of the youth law with the social strengthening.</p> <p>With the sense of community I mean the common workday of the students of the educational institution and of the staff; doing and living together. In the community the starting point for the learning process of the individual is operating in the ordinary communal role. The individual growing leans on the earlier experience world of the individual and on the interaction inside the community. The sociability is seen as a central resource and thus as a very important part of the context of the learning. According to the principles of the community growing the ego of individuals develops in the constant interaction of an environment and individual and the individual is socialised on its environment.</p> <p>The results showed the one in the generally good direction of a hall of residence and free-time activities. However, the subjects of the developing are and they be divided for the developing, networking of the environment, to human resources and to integration of the functions of the free-time activities partly optional studies. Some of other important matters were the education of the staff and safety: even on the basis of a small student sampling a feeling of the insecurity did not really appear so on the basis of the worker interviews, however, it was been worried about the safety in the night-time when there is no staff there.</p> <p>What will be the usefulness of this dissertation then to the trade? The development plan serves indicative giving ideas for the developing of services but above all it has significance in the vocational institute of Häme to the ones operating within the sphere of a hall of residence and freetime activities. To the trade the usefulness could be generally the fact that the examination of the work pictures of own work and work community can open new opportunities to utilise professional know-how and to encourage the staff the studies and educations and thus to have effect for its part, a sense of community and social strengthening to the maximisation in the vocational colleges in which the growing up young people get a final benefit. Vision for the future could see the economic pressure facing schools utilizing a free-time active networking organizations, associations and local experts with. A thin bridge here could also see the effect of employing organization in the field of.</p>	
Keywords hall of residence and free-time activities, sense of community, participation, social strengthening	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO.....	5
2 KEHITTÄMISKOHDE.....	7
2.1 Teoriataustana osallistavuus, yhteisöllisyys ja sosiaalisuus.....	8
3 HÄMEEN AMMATTI-INSTITUUTTI.....	11
4 ASUNTOLATOIMINTA.....	12
5 VAPAA-AIKATOIMINTA.....	13
6 AINEISTONKERÄYSMENETELMÄT.....	19
6.1 Haastattelut henkilökunnalle.....	19
6.2 Kysely opiskelijoille.....	20
7 TULOSTEN ESITTELYÄ.....	20
7.1 Haastattelu.....	20
7.1.1 Asuntolaviihtyvyyden ja -toiminnan.....	21
7.1.2 Turvallisuus.....	21
7.1.3 Kiusaaminen.....	22
7.1.4 Vapaa-aikatoiminta.....	22
7.1.5 Työn itseohjautuvuus ja verkostot.....	23
7.1.6 Talous ja resurssit.....	24
7.2 Kysely.....	25
7.2.1 Lepaa.....	29
7.2.2 Mustiala.....	31
7.2.3 Sairio.....	33
7.2.4 Evo.....	35
8 KEHITTÄMISSUUNNITELMA.....	36
8.1 Toimintaympäristö.....	36
8.2 Verkostoituminen.....	37
8.3 Vapaa-aikatoiminta.....	37
8.4 Henkilöstöresurssit ja koulutus.....	38
8.5 Opaste-ryhmä.....	39
9 POHDINTA.....	41
LÄHTEET.....	44
LIITTEET.....	48

1 JOHDANTO

*”Elämä on ihanaa, kun sen oikein oivaltaa ja
kun lentää siivin valkein niin kuin joutsen.”*

(Reino Helismaa 1939)

Opiskelu ammattiin on vaativaa puuhaa. Nuori ihminen kohtaa uuden oppimisympäristön, uudet ryhmätoverit ja koulun henkilökunnan. Samalla tulee muutettua koulun asuntolaan, jossa tapaa huonetoverin ja muut yhteisön jäsenet. Kaiken tämän nuori tekee yksin, omana ainutlaatuisena yksilönään, irrottautuen ydinperheestään ja kohdentaen katseensa moniulotteiselle kasvun tielle. Näitä aikuisuuden askelia, sivusta seuraten, meidän koulun henkilökunnan tulee tukea ja ohjata, se on tehtävämme.

Ammattiin johtavana oppilaitoksena koulun merkitys nuoren kasvu- ja oppimisympäristönä on suuri. Yhä enemmän ammatti-instituutit kilpailevat paikastaan oppilaitosten kartalla, fuusioitumiset ja lakkautumiset ovat arkipäivää. Kilpailu opiskelijoista on kovaa ja markkinointi jyllää täydellä teholla. Humanismin koulutusosalalla kuumin puheenaihe on sosiaalinen vahvistaminen ja osallistavuus. Löytyisikö näistä skenaarioista ammennettavaa oppilaitosten vetovoimaan?

Asuntola- ja vapaa-aikaohjauksen pääelementit muodostuvat asuntolaelämään ohjaamisesta ja vapaa-aikatoiminnan järjestämisestä. Opiskelija-asuntoloissa tehtävän työn kantavia teemoja ovat itsenäiseen asumiseen ohjaaminen, arjen sujuvuuden tukeminen ja yhteisöllisyys. Muita tärkeitä asioita ovat päihteettömyys ja kiusaamisen ehkäisy. Asuntoloiden järjestyssäännöt toimivat tukena ja turvana, ne opastavat osaltaan luomaan rauhallisen opiskeluympäristön. Vapaa-ajan toiminta viitoittuu mielekkään ja monipuolisen tekemisen saralle: liikutaan, retkeillään, opitaan uusia taitoja ja ollaan yhdessä. Osallistuminen tukee ryhmäytymisprosessia ja opiskelijan kokonaisvaltaista kasvua.

Koulutuksen perinteiset toimialarajat tulevat muuttumaan työelämän vaatimusten kehittymisen myötä. On todennäköistä, että tämä suuntaus jatkuu palvelutuotannon monipuolistuessa ja uusien teknologioiden levitessä toimialarajojen yli. Koulumaailmassa – varsinkin sisäoppilaitoksissa - tämä tulee näkymään siinä, että vapaa-ajantoiminnan ohjauksen mahdollisuudet tulee optimaalisesti hyödyntää opetuksen sisällön ns. lisämoduuleina. Opetusministeri Virkkusen ammattiosaajan työkykypassi-ideologia (Savon Sanomat 14.12.09) on tuore esimerkki tähän suuntaan kulkevasta kehityksestä. Oppilaitosten asuntola- ja vapaa-ajanohjaajille tämä on suunnaton haaste paitsi ajankäytön myös pätevyyden osalta. Miten luoda suhteellisen pienillä resursseilla rinnakkaista toimintaa, jossa sekä asuntolatoiminta että innovatiivinen vapaa-ajanohjaus ovat kehityksen kärjessä? (Hanhijoki & kumpp. 2004, 172, vrt. Moilanen 2007).

Nuorten tyytyväisyys kokonaisuutena elämään on säilynyt aiempien vuosien tavoin korkeana. Samanaikaisesti elämän eri osa-alueista tyytyväisyys mm. vapaa-aikaan on kuitenkin laskenut selvästi. Vapaa-ajan määrä on kasvanut, mutta nuorilla on huomauttamista vapaa-ajan sisällön suhteen. Nuorten vapaa-ajan tutkiminen on tärkeää, koska vapaa-ajan viettotavoilla, sen luonteella ja vapaa-ajan yhteisöllisyydellä näyttää olevan merkitystä nuorten hyvinvoinnille. (Myllyniemi 2009)

Miten asuntola- ja vapaa-ajan toimintaa voidaan kehittää ammattioppilaitoksessa jotta se vastaisi tämän päivän tarpeisiin?

2 KEHITTÄMISKOHDE

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää ja kartoittaa Hämeen ammatti-instituutin asuntola- ja vapaa-aikatoimintaa tyytyväisyyskyselyn avulla. Käytännön työntekijänä vapaa-aikatoiminnan saralla olen havainnut paljon asioita, jotka ovat jo hyvässä kunnossa mutta esimerkiksi resurssien kohdentamisessa ja vapaa-aikatoiminnan henkilöstön määrässä ei eri yksiköiden välinen tasalaatuisuus toteudu. Olisikin hedelmällistä saada näyttöä ja siten perusteita jopa henkilöstön lisäpalkkaukseen asuntola- ja vapaa-aikasektorille. Nyt tarjontaa täydennetään ns.ostopalveluilla.

Hämeen ammatti-instituutti Lepaan yksikössä on kerätty palautetta 2000-luvulla valmistuneilta opiskelijoilta ja kyselyssä oli aiheena mm. opiskeluviihtyvyys. Tulokset osoittivat, että koulun tulisi kehittää mm. asuntoloiden ja vapaa-ajan toimintaa. Hämeen ammatti-instituuttiin on perustettu uusia toimia 2000-luvulla; kuraattori, työnohjaajia ja asuntola- ja vapaa-ajanohjaajia. Oppilashuoltoryhmien rinnalla toimii Opaste-työryhmä, joka koostuu kuraattorin johdolla neljän eri yksikön työnohjaajista sekä asuntola- ja vapaa-ajanohjaajista. Ryhmän tarkoituksena on kartoittaa sekä kehittää opiskelijoiden tukemiseen, asumiseen ja vapaa-aikaan liittyviä kysymyksiä. Opasteen kautta voidaan yhdenmukaistaa eri yksiköiden toimintaa, esimerkkinä yhtenäisten järjestyssääntöjen luominen yksiköihin. (Hämeen ammatti-instituutin toimintaohje)

Opinnäytetyöni keskeisimpänä kehittämiskohteena pohdin kysymystä, millainen hyvän kehittämissuunnitelman tulisi olla? Kysely selvittää mitä nykyiset opiskelijat ajattelevat ja miten kokevat opiskeluympäristössään seuraavat asiat: asuntola-viihtyvyys, vapaa-ajan palvelut sekä opiskelijoiden ja henkilökunnan suhteet. Näkyvätkö jo tehdyt muutokset nykyisten opiskelijoiden arjessa? Vapaa-ajan toiminnan kautta tiivistyvä ja myönteisenä me-hengen kohottajana kumuloituva sosiaalisuus toimii keskeisenä voimavarana myös osana oppimisen kontekstia. Opintokokonaisuuksiin kuuluu paljon parityöskentelyä ja pienryhmätoimintaa. Yhteisökasvatuksen periaatteiden mukaan yksilöiden minuus kehittyy ympäristön ja yksilön jatkuvassa interaktiossa; opiskelija kiinnittyy ammattiopintojensa verkostoihin

ja tuleviin kollegoihinsa jo oppilaitosympäristössä (vrt. Kaipio 1997, 19-22; Hautamäki & Kumpu 2005, 6-8).

Miksi valitsin tämän aiheen? Motivaationi kumpuaa uudesta toimenkuvan luomisesta asuntola- ja vapaa-aikaohjaajana. Olen lähtenyt kehittämään oman yksikön vapaa-ajan tarjontaa sekä asuntolatoimintaa. Oppilaitosten välinen yhteistyö Opaste-ryhmässä on myös edesauttanut työni suunnittelua ja on tärkeä osa koko Hämeen ammatti-instituutin asuntola- ja vapaa-aikatoiminnan kehittämistä. Tällä tutkimuksella haluan kartoittaa tyytyväisyyttä asuntola- ja vapaa-aikatoimintaa kohtaan opiskelijoiden näkökulmasta. Tavoitteena on tehdä kehittämissuunnitelma tuotoksena. Haastatteluilla avaan työntekijöiden näkökulmaa ja mielipiteitä vapaa-ajan ohjauksesta opiskeluja tukevana toimintana.

2.1 Teoriataustana osallistavuus, yhteisöllisyys ja sosiaalisuus

Jotta lukija saa selkeän käsityksen kehittämiskohteeni käsitteistöstä, kirjoitan niistä keskeisimmistä nyt hieman tarkemmin. Samalla esittelen myös työni viitekehyksellistä teoriataustaa osallistavuuden, yhteisöllisyyden ja sosiaalisuuden osalta.

Oppilasasuntolan määrittelen tässä yhteydessä lyhyesti siten, että se on oppilaitoksen tarjoama asunto opiskeluiden ajaksi. Asuminen on yleensä ilmaista. Vapaa-aika tarkoittaa opiskelun tai muun toimen ulkopuolista, etenkin rentoutumiseen ja virkistäytymiseen käytettävissä olevaa aikaa. Vapaa-aikaa käytetään harrastuksiin, sosiaalisiin kontakteihin sekä -tapahtumiin, pakolliset kotityöt ja yöuni eivät ole yleisen käsityksen mukaan vapaa-aikaa.

Yhteisöllisyyden käsitettä voidaan katsoa monelta kannalta: Klassisten yhteiskuntateoreetikkojen mukaan yhteisöllisyys on ihmisen peruspiirre ja erottamaton osa hyvää elämää, näin Aristoteles. Samoin ajatteli sosiaaliantropologi E. Westermarck, joka painotti yhteisöllisyyden biologista perustaa eli ihmisten vaistonvaraista hakeutumista toisten ihmisten seuraan turvatakseen näin lajin säilymisen ja toimeentulon. Perinteisesti ajatellen yhteisö on paikallinen ihmisryhmä,

jonka jäsenet tuntevat toisensa jakaen samanlaisia arvoja. Moderni yhteiskunta edustaa vastakkaista suuntaa; yhteiskunnan monimutkaistumisen ja globalisoitumisen myötä yhteisöt perustuvat merkityksen ja identiteetin etsimiseen. Jälkimodernistien teoreetikkojen mielestä taas ihmiset hakevat jatkuvasti identiteettiään ja tämä ajaa heitä erilaisten yhteisöjen jäseniksi. Tällainen ”vaeltaminen” uusiin yhteisöihin ja paikkoihin heikentää yhteisöllistä sidosta. Lopulta yhteisöllinen ”koti” jää tavoittamatta (Hautamäki & kumpp.2005,7-10; Takala1993, 18).

”Yhteisöllisyyden peruskysymys on belonging eli kuuluminen”, toteaa sosiologian professori G. Delanty. Hänen mukaansa modernia yhteiskuntaa leimaa epävarmuus, joka saa ihmiset hakeutumaan yhteisöihin, joiden keskeisenä asiana on ehtymätön kommunikaatiovirta. Kyseessä ei ole nostalginen kaipuu yhteisöihin kuulumiseen vaan kommunikaation avulla ihmiset etsivät yhteistä merkitystä ja rakentavat näin moderneja yhteisöjä (Hautamäki & kumpp.2005, 7-10).

Tässä opinnäytetyössäni yhteisöllisyydellä tarkoitan oppilaitoksen opiskelijoiden ja henkilökunnan yhteistä arkea; tekemistä ja elämistä yhdessä. Yhteisössä yksilön oppimisprosessin lähtökohtana on arkipäiväisessä, yhteisöllisessä roolissa toimiminen. Yksilökasvatus nojaa yksilön aiempaan kokemusmaailmaan ja yhteisön sisäiseen vuorovaikutukseen. Sosiaalisuus nähdään keskeisenä voimavarana ja siten hyvin tärkeänä osana oppimisen kontekstia. Yhteisökasvatuksen periaatteiden mukaan yksilöiden minuus kehittyy ympäristön ja yksilön jatkuvassa interaktiossa; yksilö sosiaalistuu ympäristöönsä. Väärällä tavalla riippuvainen sosiaalistuminen voi johtaa laitostumiseen, mikä on syytä pitää mielessä myös oppilaitoskontekstissa. (Kaipio 1997, 20-21; Aro & Jokivuori 2009, 125).

Osallistavuus ja järjestelmällinen yhteistoiminta ongelman ratkaisemiseksi muistuttaa läheisesti käsitettä ryhmäajattelu. Ryhmäajattelussa ryhmän jäsenet tavallaan hylkäävät omat epäluulonsa ja epäilynsä ja lähtevät rakentamaan ns. konsensusta ”puhtaalta pöydältä”. Ryhmäajattelun ja samalla osallistavan yhteistyön perustana on tuolloin halu säilyttää ryhmän sisäinen harmoninen ilmapiiri. Toiminta on aidosti idealistista ja luovaa, vapaata ulkoisista kriiseistä ja paineista. On luonnollisesti selvää, että moinen ryhmäajattelu vaatii taustalleen hyvää pohjustusta ja valikoidun

kokoonpanon, jolla motiivit ja tahtotila on yhteinen. Kaikkia osallistetaan yhteisen hyvän eteen työskentelemiseen. Nuorisotyössä oppilaitosympäristössä ryhmäajattelun luomiselle on sikäli hyvät resurssit, että ryhmällä on yhteinen tavoite – suorittaa oppisisällön mukaiset kokonaisuudet. (vrt. Sahlberg & Sharan 2002, 120-121). Yhteistoiminnallinen, esimerkiksi yhteisten tilojen kunnostaminen, toiminta vahvistaa tutkimusten kukaan osallistujien henkistä terveyttä. Ristiriidatkin voidaan optimaalisimmillaan kääntää vahvuudeksi – ryhmässä kyetään käsittelemään konflikteja ja erilaisia näkökulmia (mt., 127).

Sosiaalinen vahvistaminen on tullut uutena käsitteenä syrjäytymisen ja syrjäytymisen ehkäisyn käsitteiden tilalle. Se on kohdennettua toimintaa, joka keskittyy syrjäytymisen riskiryhmässä oleviin nuoriin. Sosiaalisella vahvistamisella kuvataan prosessia, jossa parannetaan asteittain nuoren elämäntilannetta ja -hallintaa. Sosiaalisen vahvistamisen eräänä tavoitteena on nuoren saaminen yhteisölliseen toimintaan aktiiviseksi kansalaiseksi. Nuorisolain tavoitteena on aktiivinen kansalainen. Nuorten aktiivinen kansalaistoiminta on harrastamista ja osallistumista, yhteisön jäsenyyttä. Tämän lain 2§ nuorilla tarkoitetaan alle 29-vuotiaita. Tämän tavoitteen toteuttamisen lähtökohdaksi on katsottu mm. yhteisöllisyys ja terveet elämäntavat. Hämeen ammatti-instituutin lähes kaikki opiskelijat ovat ikänsä puolesta tämän lain alla ja laki antaakin osaltaan motivoivan perustan oppilashuollon ja opaste-ryhmän toiminnalle. (Nuorisolaki/esitykset/2005)

Kivistön (Vrt. Kivistö & Vaherva 1981) mukaan kasvatus ja koulutus kuuluvat sosialisointiin. Koulutus on hänestä nimenomaan sosiaalistamiseen erikoistuneissa instituutioissa (oppilaitokset) tapahtuvaa kasvatusta. Peltosen (1997) mukaan sosialisointi käsitteen alaan kuuluu sellainen toiminta, jossa kasvavat joutuvat välittömästi ja aidosti toimimaan suhteessa erilaisiin kulttuuris-yhteiskunnallisiin merkityssisältöihin, joita heillä on periaatteessa aina mahdollisuus muokata ja tulkita. Kasvatuksessa taas olisi kyse varsinaisesti vasta silloin, kun aikuinen sukupolvi pyrkii systemaattisesti valikoimaan niitä kulttuuris-yhteiskunnallisia merkityssisältöjä, joiden kanssa kasvavat asetetaan vastakkain. (mt.; Takala 1993, 13.)

Kasvatuksen piirteeksi on myös esitetty näkemystä, jonka mukaan kasvu ei ole lopullista, vaan kasvun jälkeenkin on aina mahdollista muokkaantua toisenlaiseksi.

Tämä on paitsi mahdollisuus myös velvoite. Salomaan mukaan ihminen ei ihmisenä tule koskaan valmiiksi, vaan hänen on jatkuvasti muovattava itseään. Näin ollen kasvatusta ei rajoitukaan vain kasvuikään, vaan on tarpeellista puhua elinikäisestä kasvatuksesta (vrt. Salomaa 1950). Näin päästäänkin luontevasti koulun kontekstiin.

3 HÄMEEN AMMATTI-INSTITUUTTI

Hämeen ammatti-instituutti (Hami) on osa Hämeen ammatillisen korkeakoulutuksen kuntayhtymää. Hämeen ammatti-instituutti toimii neljässä eri oppilaitoksessa, joita ovat Evo, Lepaa, Mustiala ja Sairio. Näissä kaikissa oppilaitoksissa toimivat myös Hämeen ammattikorkeakoulun koulutusohjelmat. Instituutissa toteutetaan 2. asteen ammatillista koulutusta. Perustutkintojen laajuus on 120 opintoviikkoa ja opintojen kesto on 3 vuotta. Koulutusohjelmissa on myös aikuiskoulutusta. Aikuisopiskelijat ovat oppilaitoksen lähijaksolla yhden viikon joka kuukausi.

Hattulan Lepaalla toimii puutarhatuotannon ja viheralan koulutusohjelmat sekä matkailupalvelujen + lukion koulutusohjelma. Hämeenlinnan Sairiossa on meijerialan ja Evolla metsätalouden koulutusohjelmat sekä Tammelan Mustialassa maatilatalouden koulutusohjelma. Näistä koulutusohjelmista valmistetaan mm. matkailupalveluiden tuottajiksi, puutarhureiksi, meijeristeiksi, metsureiksi, metsäluonnonhoitajiksi ja maaseutuuyrittäjiksi. Eri oppilaitoksilla on pitkät perinteet aloillaan, esim. Lepaan puutarhaoppilaitos täytti juuri 100 vuotta.

Lepaan yksikössä opiskelee yli 500 opiskelijaa joista noin 180 on Hämeen ammatti-instituutin opiskelijoita ja loput ovat Hämeen ammattikorkeakoulun opiskelijoita. Evolla opiskelee yli 200 opiskelijaa, joista 100 instituutin opiskelijoita. Mustialassa opiskelijoiden kokonaismäärä on 260, joista instituutilaisia 40. Sairiossa on yli 90 Hämeen ammatti-instituutin opiskelijaa.

Oppilashuoltoryhmä koostuu kussakin yksikössä vaihtelevien määrin seuraavista ammattikunnista: opot, opettajat, koulutusohjelmapäällikkö, terveydenhoitajat, kuraattori, työnohjaajat sekä asuntola- ja vapaa-aikaohjaajat. Opasteryhmä on Hämeen ammatti-instituutin neljän yksikön yhteinen ”oppilashuollollinen”

kehittämisryhmä, jonka jäseniä ovat asuntola-, nuoriso- ja vapaa-aikaohjaajat, työnohjaajat ja kuraattori, jonka johdolla ryhmä pohtii ja kehittää opiskelijan tukemiseen, asumiseen ja vapaa-aikaan sekä hyvinvointiin liittyviä asioita. Tästä esimerkkinä oppilaitosten välinen yhteistoiminta vapaa-ajan saralla kuten erilaiset liikuntatapahtumat, turnaukset ja illanvietot. Opasteryhmän kautta on alkanut mm. oppilastutoreiden koulutus ja hyvinvointipäivä. (Laaksonen & Hytönen 2000, 15-18).

4 ASUNTOLATOIMINTA

Hämeen ammatti-instituutti tarjoaa opiskelijoilleen mahdollisuuden asua asuntolassa. Asumismuoto on soluasumista rivi- ja kerrostaloissa. Jokaisessa solussa on kahden hengen huoneet, yhteiset pesu- ja wc-tilat sekä keittiö ja olohuone. Asuminen on yleensä ilmaista. Myös lemmikkieläinten pito on mahdollista tietyissä asuntoloissa. Saadakseen asuntolapaikan, opiskelijan tulee hyväksyä järjestyssäännöt, päihteettömyyssitoumus ja avainpantti. Asuntolapaikan saavat pääsääntöisesti pitkän matkan takaa tulevat opiskelijat, myös muut seikat huomioidaan.

Asuntolaohjaaja seuraa arjen sujuvuutta asuntoloissa. Järjestyssäännöt luovat pelisäännöt joiden tarkoitus on saada opiskelijat ottamaan oikeanlaista vastuuta yhteisön jäsenenä, esimerkkinä vastuu omista vieraista ja asuntola-avaimista huolehtiminen. Kysymys on myös turvallisuudesta. Missään Hämeen ammatti-instituutin yksikössä ei ole yövalvojaa, vaan jonkin verran käytetään vartiointiliikkeen palveluja. Yleistäen asuntolaohjaaja keskustelee ja toimii opiskelijoiden kanssa erilaisten aktiviteettien parissa, kuten liikunta ja käden taidot. Asuntoloissa on erilaisia projekteja esim. viihtyvyyden lisäämiseksi. Asuntolaohjaaja tekee työtä itsenäisesti, aika yleistä on, että on yksin työvuorossa, ainakin mitä myöhemmäksi kello rientää. Tämän takia juuri verkostoituminen muiden asuntolaohjaajien kanssa on tärkeää, esim. vertaistuki. Työ on myös hyvin päivystysluonteista, aina on oltava valmiina toimimaan. Tämä tekee työstä kieltämättä myös henkisesti vaativan juuri ajatellen esim. onnettomuus- tai järjestyssääntöjen rikkomistilanteita.

Asuntoloissa järjestetään tarpeen tullen asuntolakokouksia, joissa käsitellään yhteisön asioita, esim. siivousvuorojen sujuvuutta. Uusille asujille järjestetään aina asuntolainfo, jossa kerrotaan käytännön toimintatavat, keskustellaan järjestyssääntöjen sisällöstä ja päihteettömyysitoumuksen merkityksestä. Usein opiskelijatuutorit ovat paikalla kertomassa omia kokemuksiaan asuntolaelämästä. Aika ajoin on ns. alkometrikerros jolloin kaksi työntekijää kiertää asuntolat ja opiskelijat puhallutetaan. Tämä toiminta kuuluu päihteettömyysohjelmaan ja on luonnollinen osa arjen toimintoja.

Ammatillisten oppilaitosten asuntolatoimintaa seurataan myös koulutuksen maksajatahojen, tässä yhteydessä opetushallituksen, taholta. Ammatillisen koulutuksen terveydenedistämisen raportin mukaan koulutusten tutkintonimikkeet muuttuvat, henkilökunnan määrä vaihtelee ja työnkuvat kehittyvät. Yhteiskunta on jatkuvassa muutoksessa. Opetushallituksen teettämän Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ammatillisissa oppilaitoksissa-raportissa oli kysely asuntola- ja vapaa-ajan harrastustoiminnasta. Kysely koskee vuotta 2008. Saatujen vastausten perusteella 14 % oppilaitoksista ei ole asuntolatyöntekijää vaan valvonnasta vastaa vartiointiliike. Ammatillisten oppilaitosten asuntoloissa asuu noin 10 000 nuorta, suurin osa heistä on alle 18-vuotiaita. Tilanne on hälyttävä jos alaikäisiä nuoria asuu asuntoloissa, joissa ei ole asianmukaista valvontaa. Raportin mukaan tämä on turvallisuusriski (Väyrynen P. & kumpp.117 – 119).

5 VAPAA-AIKATOIMINTA

Hämeen ammatti-instituutin asuntola- ja vapaa-aikatoimintaa on toteutettu vuosikymmenien saatossa hyvin perinteisin konseptein: on ollut opettajien valvomat asuntolakierrokset ja koulujen yhteiset vapaa-ajan harrasteet ja tapahtumat joihin koko koulun väki on osallistunut. Luonnollisestikin näin koska aikaisempina vuosikymmeninä sekä henkilökunta ja opiskelijat asuivat vuorokauden ympäri koulun alueella vuokra-asunnoissa ja asuntoloissa. Yhteisiä vapaa-ajan harrasteita ovat

olleet liikunta, kuorot, retket, kerhot ja eri teemaiset iltamat. (vrt. Lepaan puutarhaoppilaitos 1910-1960.)

Vapaa-ajan ohjauksen merkitys tulee entistä tiiviimmin nähdä tärkeänä osana oppilaitoksen yhteiskunnallisesti merkittävää kasvatus- ja sivistystoimintaa. Tavoitteellisesti ja laadukkaasti toteutettuna vapaa-ajanohjaus on osa oppilaitoskontekstia, omana ammatillisia opintojaja tukevana kokonaisuutenaan. Sosiaalinen vahvistaminen voi taata pitkän ja terveen työuran, kun nuori huomioi jo varhaisessa vaiheessa oman panoksensa työ- ja opintoympäristöönsä. Näin ollen vapaa-ajanohjausta ei nähdä erillisenä osana opiskelijan arkea, vaan yhtenä osana koko oppimisprosessia.

Kansanedustaja Hannakaisa Heikkinen peräänkuulutti eduskunnan kyselytunnilla lisää sosiaalisten taitojen ja vapaa-ajanohjausta ammatilliseen koulutukseen. Nykyisin peruskoulun jälkeisissä opinnoissa keskitytään etupäässä kädentaitojen tai substanssiosaamisen kehittämiseen, jotka sinällään tärkeitä alueita, mutta lisänä tarvittaisiin laajaa ymmärrystä omaan jaksamiseen ja työhyvinvointiin liittyvistä asioista. Työelämän taitoja, kuten omasta työkunnosta huolehtimista ja työilmapiiriin merkitystä, tulisi korostaa jo ammatillisten oppilaitosten, ammattikorkeakoulujen, yliopistojen ja korkeakoulujen perusopinnoissa. Jo opiskelijoille tulee korostaa sitä, että jokainen työyhteisön jäsen on osaltaan vastuussa niin omasta kuin koko työyhteisönkin työssä jaksamisesta. Työelämän taidoista pitäisi olla tietoisia esimiesten lisäksi kaikkien työyhteisöjen jäsenten (Savon Sanomat 14.12.09).

Opetusministeri Henna Virkkunen on Heikkisen kanssa yhtä mieltä opiskelua tukevan vapaa-ajanohjauksen merkityksestä ja ottaa esimerkkinä esille ammatillisessa peruskoulutuksessa syksyllä 2008 vapaaehtoisena käyttöön otetun ammattiosaajan työkykypassin. Työkykypassin avulla kannustetaan koulutuksen järjestäjiä tarjoamaan ja ammattiin opiskelevia valitsemaan toiminta- ja työkykyä tukevia opintoja. Työkykypassin avulla työkyvyn ylläpitäminen kytketään osaksi ammattiaineiden opetusta ja koulutuksen järjestäjiä aktivoidaan järjestämään opiskelijoille myös vapaa-ajan toimintaa. Näin ollen vapaa-ajanohjausta ei nähdä erillisenä osana opiskelijan arkea, vaan yhtenä osana koko oppimisprosessia.

Ammattiosaajan työkykypassin avulla tuetaan opiskelijoiden oma-aloitteista toiminta- ja työkyvystä huolehtimista ja varmistetaan osaltaan, että tulevaisuuden ammattilaiset suoriutuvat hyvää fyysistä toimintakykyä vaativista työtehtävistä ja jaksavat töissä terveinä ja hyvinvoivina. Ammattiosaajan työkykypassi sisältää viisi kokonaisuutta, joista jokaisesta opiskelija kerää noin 40 tunnin työmäärän. Kokonaisuudet ovat työkykyä edistävä liikunta, terveysosaaminen, ammatin työkykyvalmiudet, harrastuneisuus ja yhteistyötaidot sekä työkykyvalmiuksien vahvistaminen (Savon Sanomat 14.12.09).

Ammattiosaajan työkykypassi on osoitus opiskelijan fyysisestä ja sosiaalisesta toimintakyvystä. Tavoitteena on, että opiskelija voi hyödyntää työkykypassia työpaikkaa hakiessaan.(Savon Sanomat 14.12.09). Ministerin näkemys työkyvyn osatekijöistä pohjautuu siis pitkälti Kansanterveyslaitoksen työkykyalomalliin sekä näkemyksiin siitä, että terveyden ohella ihmisen työkykyyn vaikuttavat vahvasti myös sosiaalinen ympäristö ja henkilön ikä. On siis perusteltua huomioida ammatillisen koulutuksen yhteydessä opintoja tukevan vapaa-ajanohjauksen merkitys (Ilmarinen 2006, 82.) Tuoreen kanadalaisnuorten parissa tehdyn väitöskirjatutkimuksen mukaan nuorten sosiaalisella ympäristöllä oli merkitsevää positiivista vaikutusta nuorten terveystietoisuudelle. Mielekäs vapaa-ajanohjaus ja luova sosiaalinen oppimisympäristö vaikuttavat myönteisesti oppimisprosessiin (Murnaghan 2009, 101) Nuoren aikuisen psyykkisessä kehityksessä murrosikä on tutkitusti haastavaa aikaa myös mentaalisesti; suuria tunnekuohuja ja kasvua sekä itsenäistymisen tuskaa sisältämä aika ansaitsee monipuoliset tukitoimet opiskelun ohella. (Aalto-Setälä 2002, 26)

Seuraavassa kuvaan vapaa-ajanohjauksemme kehityssaskelia Lepaan yksikössä parin vuoden takaa tähän hetkeen. Saimme vanhan luokkatilan muokattavaksi vapaa-ajan tiloiksi. Projektityönä opiskelijat suunnittelivat tilan, maalasimme, sisustimme ja ompelimme verhoja yhdessä. Tilassa on ollut seuraavia kursseja: kankaanpainanta, servettiaskartelu, huovutus, kynttilä- ja saippuapaja sekä ilmaisutaito. Muuta toimintaa ovat esim. leffa-, peli- ja karaokeillat. Tiloja on käytetty myös oppitunneilla, esim. terveystiedon tunnit ja puutarhaopiskelijoiden sidontatuntien koristelujaksolla opiskelijat valmistivat erilaisia kynttilöitä. Tila on

toiminut monen kokouksen paikkana niin tutor-toiminnassa, henkilökunnan työryhmän kuin erilaisten verkostoryhmien käytössä. Alunperin opiskelijoiden vapaa-ajaksi suunniteltu tila on siis löytänyt tiensä monipuoliseen käyttöön, päivin illoin. Positiivisena huomiona ja projektityön onnistumisena voidaan tulkita se, että monesti koulun vierailijat kierrätetään vapaa-aikatilojen kautta.

Lepaan uudehkossa liikuntahallissa on mahdollista harrastaa lähes kaikkia pallopelejä. Harrastevälineitä on uusittu ja koulutetut ohjaajat innostavat bailatinon ja jumpan saloihin. Muuta ohjattua liikuntatoimintaa ovat mm. sauvakävelylenkit, maastohiihto, valokuvasuunnistus ja Golf tutuksi-kurssi. Alueella on myös viihtyisiä oppilaskunnan pintaremontoitu kuntosali.

Opiskelijoiden on halutessaan mahdollista suorittaa vapaavalintaisia opintoviikkoja osallistumalla ohjattuihin vapaa-ajan toimintoihin. Opintojakso sai nimekseen Projektina vapaa-aika. Aihealueet, joista voi kerätä itselleen suorituksia ovat: projektit, liikunta, käden taidot, kurssit ja tutortoiminta sekä retket. Projektina vapaa-aika hyödyttää opiskelijoita sekä opiskelusuorituksena että uuden taidon oppimisena ja itsensä kehittämisessä ja kasvattaa myös sosiaalisia taitoja. Tämä malli on otettu sovellettuna käyttöön työkykypassin ideaa mukaillen. Ja se toimii: lukuvuoden 2009/2010 mukaan ohjattuihin toimintoihin osallistuttiin noin 1400 tunnilla ja opiskelijat ovat keränneet kesään 2010 mennessä 21 opintoviikkoa vapaavalintaisena Projektina vapaa-aika-opintojaksosta.

Ammatillisen koulutuksen terveydenedistämisen raportin mukaan vapaa-ajan ohjaaja on alle puolessa, 41 %, asuntoloista. Tutkimus osoitti myös että monet oppilaitokset kuuluvat Suomen ammatillisten oppilaitosten kulttuuri- ja urheilujärjestöön (Saku ry). Järjestö edistää hyvinvointimallien leviämistä oppilaitoksissa ja vaikutus näkyy nimenomaan opiskelijoiden vapaa-ajan toiminnassa. (Väyrynen P. & kumpp.117 – 119.) Elämänhallinnan taitojen opetus nimenomaan opetusohjelmaan kuuluvana osiona estää tärkeällä tavalla nuorten syrjäytymisvaaraa ja kohentaa nuorten valmiuksia huolehtia itsestään, rakentaa luonnollisella tavalla vahvaa sosiaalista verkostoa ja pitää huolta terveydestään. (vrt. Moilanen 2007 ja Kamau & Korit 2009). Eräänä opaste-ryhmän tavoitteena on saada oppilaitoksemme, Hämeen ammatti-

instituutti, Suomen ammatillisten oppilaitosten kulttuuri- ja urheilujärjestön, Saku ry:n jäseneksi.

Nuorisoasiain neuvottelukunta on julkaissut vapaa-ajan tutkimuksen. Mielekäs vapaa-aika on yksi nuorten hyvinvoinnin ydinasioita – ja näin myös nuoria koskevan hyvinvointipolitiikan keskeisiä pilareita. Lasten ja nuorten kasvu- ja elinolojen parantaminen vaatii paneutunutta ymmärrystä nuorten vapaa-ajasta – sen sisällöistä ja merkityksistä. Käsillä oleva julkaisu avaa tätä kenttää. Tehty kysely on samalla osa Nuorisotutkimusverkoston kolmevuotista Nuorten vapaa-ajan käytännöt ja nuorisotyö Suomessa -tutkimushanketta. Se, että vapaa-aika on tärkeää ja merkityksellistä nimenomaan nuorille, näkyy selvästi. Kyselyssä on mukana kaikenikäisiä suomalaisia, mutta perusjoukkona ovat 10–29-vuotiaat, sekä ylioppilastutkinnon että toisen asteen ammatillisen tutkinnon suorittaneita on 12 prosenttia yli 18-vuotiaista vastaajista. Mukana luvussa ovat sekä erikseen suoritettut tutkimukset että yhdistelmä tutkimukset. Tutkimustulos on hyvin selvä: iän myötä vapaa-ajan tärkeys vähenee suoraviivaisesti ja varsin jyrkästi. Alle kolmekymppisistä useampi kuin neljä viidestä pitää vapaa-aikaa hyvin tärkeänä, yli 50-vuotiaista puolet ja päälle seitsemänkymppisistä enää kolmannes. Julkaisu jakautuu neljään teemakokonaisuuteen: (1) vapaa-ajan luonteeseen, (2) vapaa-ajan tekemiseen ja olemiseen, (3) vapaa-ajan yhteisöllisyyksiin sekä lopuksi (4) nuorten tyytyväisyyteen eri elämäntilanteisiin. Tutkimuksessa havaittiin, että SAKU ry järjestää paljon erilaisia valtakunnallisia tapahtumia ja kouluttaa sekä opiskelijoita että henkilökuntaa. Saku ry:n toiminta on monessa oppilaitoksessa nivoutunut osaksi vapaa-ajan tarjontaa. Valtakunnallisesti ajatellen nuoriin ja nuoriin aikuisiin kohdistuva yhdistysten toiminta on aktiivista. (Myllyniemi 2009)

Miten nuoret käyttävät vapaa-aikaansa? Keväällä 2009 Laitilan vapaa-aikatoimen toteuttamaan kyselyyn osallistui 721, 9-18-vuotiasta nuorta. Vapaa-ajan viettotavat jakautuivat seuraavasti:

- 1) Liikunta 529 (Top 4: Sähly, jalkapallo, jääkiekko, lenkkeily)
- 2) Kavereiden ym läheisten kanssa oleminen 178
- 3) Pelit, tietokone, TV 164
- 4) Oleilu, muut 155 (Top 4: Kotona olo, vaik mitä/kaikkei, kalastus/metsästäys,

hevosten /eläinten hoito)

5) Musiikki 143 (Top 4: Instrumentin soitto, kuoro/laulaminen, musiikin kuuntelu, musiikin teoria)

(Nuorisokysely 2009/Laitilan kaupunki/Nuorisotoimi)

Vaikka tässä kyselyssä kohdejoukko olikin pääosaltaan nuorempi kuin oppilaitoksemme opiskelijat niin tutkimus näyttää suuntautuneisuuden siitä millaisista harrastustaustoista tulevaisuuden opiskelijat tulevat. Tämä auttaa osaltaan vapaa-ajan toimintojen suunnittelussa.

Toinen tuore vapaa-aikatutkimus osoittaa, että nuoret itse kokevat mahdollisuutensa osallistua vapaa-ajan suunnitteluun ja kehittämiseen hyvin heikoiksi. Vain noin kymmenen prosenttia nuorista arvioi pystyvänä vaikuttamaan siihen, mitä vapaa-ajan toimintaa nuorille heidän asuinalueellaan järjestetään. Kiinnostavaksi oman asuinalueensa vapaa-ajan toiminnan arvioi noin kolmannes nuorista. Valtion nuorisoasiain neuvottelukunnan puheenjohtaja, kansanedustaja Outi Mäkelä korostaa, että nuorten esittämän kritiikin äärelle on perusteltua pysähtyä. Kaikkein keskeisintä on erilaisten nuorten omaehtoisten toimintamuotojen mahdollistaminen, mikä voi tarkoittaa hyvinkin moninaisia toimenpiteitä aina nuorten julkisten tilojen käytöstä heidän vapaamuotoisten toimintakulttuuriensa tukemiseen. Ystävien tapaaminen kasvokkain on nuorille nettikohtaamisia tärkeämpää. (ks. mm. Myllyniemi 2009)

Useissa nuoriso- ja vapaa-aikatutkimuksissa on tullut esille ammattimaistunut järjestötoiminta. Suomen ammatillisten oppilaitosten kulttuuri- ja urheilujärjestö, Saku ry, on toiminut jo 50 vuotta edistäen ammatillisten oppilaitosten liikunta- ja kulttuuritoimintaa. Heillä on jäsenenä 74 ammatillisen koulutuksen järjestäjää ja toiminnan piirissä on noin 110 000 opiskelijaa ja 17 500 henkilöstöä. Saku ry:n tehtävänä on edistää opiskelijoiden ja henkilökunnan hyvinvointia ja rakentaa yhteisöllisyyttä ammatilliseen koulutukseen. He järjestävät matalan kynnyksen tapahtumia ammattiin opiskeleville ja koulutuksia, esim. tutor-koulutusta. He järjestävät henkilöstölle työkykyä edistävää toimintaa ja kollegakohtaamisia. Saku ry ylläpitää monia verkostoja: opiskelijoiden hyvinvointipalvelu, opiskelijaurheilu ja kulttuuritoiminta sekä työyhteisöliikunta. Saku ry:n opiskelijatoiminnan tavoitteena on

opiskelijan hyvinvoinnin tukeminen, aktiiviseksi kansalaiseksi ja järjestötoimijaksi kasvattaminen, opiskelukyvyn edistäminen, liikunnallisen ja aktiivisen elämäntavan kehittymisen tukeminen sekä yhteiskuntavastuullisuuteen kasvattaminen ja sen edistäminen liikunnan ja kulttuurin keinoin. (Saku ry, 2010)

6 AINEISTONKERÄYSMENETELMÄT

Aineistonkeräysmenetelminä käytän opiskelijoille puolistrukturoituja kyselylomakkeita ja henkilökunnan haastatteluja. Koska kyse on yhteisöllisestä, kvalitatiivisesta tutkimusotteesta, on hyvä kerätä otantaan eri henkilöstöryhmien edustusta satunnaisesti valikoiden. Opintoja tukevan vapaa-ajanohjauksen saralla on melko hyvin olemassa olevaa tutkimustietoa ja tähän aion verrata oman empiirisen aineistoni tuloksia pohtien.

6.1 Haastattelut henkilökunnalle

Vierailin Hämeen ammatti-instituutin eri oppilaitoksissa ja haastattelin kaikkiaan kuutta eri henkilöä, jotka edustavat seuraavia ammattiryhmiä: opettajia, oppilaanohjaajia, työnohjaajia, asuntolaohjaajia ja kuraattoreita. Päädyin näihin haastateltaviin, koska he toimivat opiskelijahuoltoryhmissä ja heillä on työnsä kautta tietoa opiskelijoiden tukipalveluista ja heillä on myös käytännön kokemusta asuntola- ja vapaa-aikatoiminnasta. Eli juuri tähän subjektiiviseen kokemukseen perustuen valitsin teemahaastattelun. Teemakysymykset ovat lähinnä tukilista, jonka aihealueet esittelin haastateltavalle ja hän sai vastata valitsemassaan järjestyksessä kysymyksiin. Haastattelu kesti noin tunnin ja aihealueina oli mm. asuntola- ja vapaa-aikatoiminnan merkitys opintoja tukevinä toimintoina. (Eskola & Suoranta 1999, 37). Kyselylomake liitteenä. (LIITE1).

6.2 Kysely opiskelijoille

Suoritin kyselyn syksyllä 2010 aloittaneille uusille opiskelijoille. Perusteena ottaa juuri uudet ryhmät kyselyyn oli heidän aitiopaikkansa tuoreina opiskelijoina. Halusin selvittää, millaisena uudet opiskelijat kokevat oppilaitosympäristönsä toiminnot? Toisena vaikuttimena oli, etten halunut liian suurta otantaa, koska en käytä mitään tilastollista menetelmää vaan laadullista kuvailua. Alustin kyselyn luokassa kertomalla opiskelijoille mitä kysely koskee ja että heidän antamansa palaute on meille tärkeää, jotta asuntola- ja vapaa-aikatoimintaa voidaan edelleen kehittää jokaisessa yksikössä. Kyselylomake on liitteenä (LIITE 2).

7 TULOSTEN ESITTELYÄ

Kehittämissuunnitelmani pohjautuu laadulliseen, ei numeraaliseen kuvaukseen, joka on eksploratiivinen (uutta tunnusteleva) ja induktiivinen (etenee yksilöstä yleiseen). (Uusitalo 1991, 79; Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2007, 157).

Aineiston sisällön analyysimenetelmänä käytän haastattelujeni ja kyselyn osalta sisältöanalyysiä, menetelmää, joka tunnetaan myös nimellä sisällön erittely. Sisältöanalyysi sopii teemahaastattelujeni purkuun siksikin, että menetelmä antaa riittävän väljät raamit tulkita ja luoda aineistostani selkeitä ja tiivistettyjä havaintoja. Analyysillä pyrin tiivistämään teemojen ytimen, kadottamatta kuitenkaan vastausten sisäistä informaatiota – päinvastoin tarkoitukseni on tuottaa lisää selkeätä ja informatiivista tietoa vapaa-aikaohjauksen tilasta. Kyselylomakkeen osalta traditioalisempi tapa käsitellä aineistoa olisi ollut tilastollinen analyysi mutta tässä yhteydessä tyydyn sisältöanalyysin ohella kuvailemaan kyselyn tuloksia muutamilla kuvioilla. (Eskola & Suoranta 1999, 146; Tuomi & Sarajärvi 2009, 91).

7.1 Haastattelu

Haastatteluun vastanneet olivat Hämeen ammatti-instituutin eri oppilaitosten oppilashuollon jäseniä: opettajia, oppilaanohjaajia, työnohjaajia, asuntolaohjaajia ja

kuraattori. Heillä on pitkä kokemus oppilaitoksissa ja oppilashuoltoalueilla toimimisesta. Avaan haastattelun tuloksia eri teemoista käsin.

7.1.1 Asuntolaviihtyvyyden ja -toiminta

Kysyessäni näkemyksiä asuntolatoiminnan kehittymisestä mm. viihtyvyyden näkökulmasta, oltiin yhtä mieltä siitä, että tilanne on kohentunut. Seuraavat kommentit kuvaavat asiaa: ”asioissa on edetty” ja ”monipuolisempaa on”, opiskelijoiden ”arjen hallinta on parempaa, näkyy itsenäisempänä asioiden hoitamisena”. Asuntolaviihtyvyyden lisääntymisen näkyvänä merkinä koettiin remontit ja kalustaminen sekä ammattivaatetukselle luodut omat tilat. Myös internetyhteydet ja uudet televisiot tuovat oman lisänsä. Asianmukainen asuntoloiden perusvarustelu on saanut ”asukkaatkin huolehtimaan paremmin asuin-ympäristöstään”.

Nykyisiä henkilöresursseja laajennettaessa on onnistuttu palkkaamaan ”oikeita ihmisiä oikeille paikoille”. Tässä kommentissa korostuu ihmissuhdetyöntekijän työominaisuutena persoonan käyttö työssä. Henkilöstöllinen työjako on myös kyennyt linjaamaan eri toimijoiden työnkuvat entistä tarkemmin ja näin opettajat pystyvät paremmin keskittymään opiskelijoiden opiskeluun liittyviin asioihin. Asuntola- ja vapaa-ajan ohjaukseen on profiloitunut/profiloitumassa oma pätevä ammattikuntansa. Tämä nähtiin jo toteutuneena asiana tai sitä juuri toivottiin.

7.1.2 Turvallisuus

Turvallisuuden öinen valvonta on ulkopuolistettu vartiointiliikkeen haltuun. Asuminen on turvallista, tosin alaikäisten kohdalla ”vanhempien opiskelijoiden vaikutus mietityttää” ja ”opiskelijoiden viikonloppuasuminen ei ole täysin ongelmattonta”. Yövalvojan palkkaamisella olisi ”todennäköisesti turvallisuutta kohentava vaikutus”. Eräs näkemys oli, että oppilaitosten väliset erot saataisiin tasaisemmaksi juuri työntekijöitä lisäämällä. Näin turvallisuus ja viihtyisyyskysymyksetkin saataisiin tasa-arvoisemmiksi opiskelijoiden kannalta. Osaltaan taas turvallisuutta lisäävänä tekijänä nähtiin se, että koulun henkilökunta asuu alueella.

7.1.3 Kiusaaminen

Kiusaamiseen puututaan kaikkien mielestä heti, kun sellaista havaitaan. Kiusaamistilanteet nähdään omina yksilöllisinä tapauksinaan ja niihin puututaan henkilökunnan toimesta. Kiusaamisesta yleisesti, puhutaan myös ryhmäohjaajan tunneilla. On käytetty myös sovittelumallia, johon kutsutaan mukaan asianosaisten lisäksi myös opiskelijan vanhempien edustus. Vaikka kiusaamiseen puuttuminen nähtiin ripeänä toimintana, on mietiskelyä aiheuttanut kiusaamistilanteen selvittely silloin, kun kyseessä on kahden eri oppilaitoksen tavat toimia ko. tilanteessa. Esimerkkitapauksessa ensimmäisen puuttumisen jälkeen kiusaaminen jatkui ja toista puuttumista ja tilanteen selvittämistä jouduttiin odottamaan juuri henkilökunnan toimintatapojen erilaisuudesta johtuen. Tässä mainittiinkin kehittämisen paikaksi juuri instituutin ja ammattikorkeakoulun henkilökunnan yhteisvastuullisemman toimintamallin kehittämisen, jottei kiusattu joudu ikävään odottamisen tilanteeseen. Tässä tapauksessa nähtiin tilanteen aiheuttaneen myös turvattomuuden tunnetta asuntolassa ja henkilökunnan uskottavuus joutui koetukselle. Oppilaitosten välillä on myös vastakkain asettelun makua, liittyen vuokrasopimuksella asuvien ja ilmaisen asumisen opiskelijoiden kesken. Sääntökuviot mm. päihdekäyttäjien suhteen hakevat myös vielä lopullista konsensustaan.

7.1.4 Vapaa-aikatoiminta

Vapaa-ajanohjaus opiskelua tukevana toimintona todettiin erittäin tärkeäksi. Osallistuminen tukee ryhmäytymisprosessia ja opiskelijan kokonaisvaltaista kasvua. Sosiaalisuus ja yhteisöllisyys kehittyvät, kun kaikkea olemassa olevaa vapaa-ajan tarjontaa hyödynnetään laajasti ja vapaa-ehtoisuuteen pohjautuen. Mielekäs vapaa-ajantoiminta ”tukee opiskelijan yhteisöllisyyttä ja täten myös opinnoista suoriutuminen on parempi”. Vapaa-aika ”tukee opintoja ja antaa positiivisia elämyksiä” sekä ”nostaa mielialaa ja itsetuntoa”. Yhdessä yksikössä vapaa-aikatoiminta korostaa vastuun ja vastikkeellisen toiminnan tapaa; ellei opiskelija tee opintosuorituksiaan → ei mahdollisuutta vapaa-ajan palveluihin. Muita vastikkeellisuuksia ovat mm. netin käytön rajoitukset ja kauppakyytimahdollisuuden rajaaminen. Eräs kommentti kertoi

vapaa-ajan olevan ”merkittävää juuri ohjattuna toimintana”. Silloin ”toiminnassa on mukana tavoitteellisuus, esimerkkinä opintoviikkojen kerääminen vapaa-ajalla”. Tämä työntekijä kannustaakin opiskelijoita entistä aktiivisemmin hyödyntämään vapaa-ajan mahdollisuudet mm. ryhmäytymisen ja sosialisointin näkökulmasta. Yhteisöllisyyden rakentaminen päivätoiminnoista, opetuksesta iltatoimiin on katkeamaton yhteisöllisyyden ketju. Joissain yksiköissä vapaa-ajan ohjattujen toimintojen määrän koettiin olevan runsasta ja monipuolista, mutta joissain tarjonnan koettiin olevan niukkaa.

7.1.5 Työn itseohjautuvuus ja verkostot

Työn itseohjautuvuus on yleisesti jo arkea, mutta hyvät ja toimivat suhteet työyhteisön jäseniin ovat erityisen tärkeitä juuri oman työssä jaksamisen kannalta. Keskimäärin haastateltavat kokivat toiminnan perustuvan itseohjautuvaan esimieskulttuuriin, jossa käytännön työn tekemällä työntekijällä on tekemisestään oma vastuunsa. Epäonnistuuessaan työntekijä voi tuki tässä toimintamallissa jäädä myös vaille kaipaamaansa esimiestukea. Henkilöstö on jossain määrin hierarkista (kuten sen kaiketi pitää oikealla tavalla ollakin), mutta esimieskulttuuri koetaan työntekijää tukevaksi ja näin oma työ on hyvinkin itseohjautuvaa. Toimintakulttuurin koettiin olevan itseohjautuvaa päätöksentekoa tukevaa; organisaatio on päätöksenteossa hidas, mutta siitä ei käytännössä ole ollut juurikaan haittaa.

Verkostojen osalta yhteistoimintaa on rakennettu Hämeen ammatti-instituutin yhteisten toimintojen suuntaan, kunnan nuorisotyön sektorille (hieno toimintamalli), oppilaskuntatoiminnan ja toisen oppilaitoksen kanssa. Monesta haastattelusta sai vapaa-aikaohjauksen toiminnasta varsin hyvin verkostoinen kuvan. Esimerkkeinä toimivista verkostoista raportoitiin mm. seurakunnan kanssa tehty yhteistyö, liikuntasalivuorot ja henkilökunnan ohjaamat kerhot. Useampi haastateltu painotti verkostoitumisen tärkeyttä myös yhdistyksiin, järjestöihin ja kunnan palveluihin. Tästä esimerkkinä Saku ry:n kautta järjestetty tutor-toiminta. Verkostollisiin yhteistyökuvioihin on olemassa uhkatekijänsäkin, nimittäin eräs kommentti viittasi oman työntekijäväen olevan aika itseriittoista, tyyliin ”kyllä meillä osataan” ja tällöin

voi hedelmällinenkin yhteistyön mahdollisuus jäädä käyttämättä. Ympäristöllisinä vahvuuksina raportoitiin runsaasti hyvistä ulkoilumaastoista ja luonnosta. Verkostoituminen on oleellisen tärkeätä jo kustannustehokkuuden näkökulmasta - uusille työntekijöille olisi tilausta, mutta rahaa palkkaukseen kaiketi ei. Itse toimintaan taloudelliset määrärahat tuntuivat riittävilä.

Kehittämisideana esille tuotiin esimerkiksi eri oppilaitoksista tulevien harjoittelijoiden mukaan ottamisen. Oppilaskuntatoiminnan koettiin elävän luonnollisesti omaa elämäänsä ja sopivalla tavalla uudistuvan aina toimijoiden vaihtuvuuden myötä.

7.1.6 Talous ja resurssit

Taloudellisiin resursseihin otettiin kantaa kysymällä, onko rahatilanne ”oikeasti” niin huono, kuin mainitaan olevan? Opiskelijoiden ns. negatiiviset keskeyttämiset on kyettävä huomioimaan vapaa-ajan ohjauksessakin, olisiko joillakin ryhmäytävillä tukitoimilla tms. mahdollisuuksia vaikuttaa opiskelijan ryhmässä pysymiseen? Työntekijän osallistava havainnointi vapaa-ajallakin on keskeisessä roolissa – jääkö joku yksin, vaille kaveria? Eräs haastateltu kiteytti kouluympäristönsä vapaa-ajan ohjauksen vahvuudeksi ”hyvän henkilökunnan ja hyvät toimintaympäristöt”, joissa puitteissa oikeasti välitetään opiskelijoista.

Resurssikysymyksiä pohdittiin sekä talouden että henkilön näkökulmasta. Resurssien osalta koettiin osin vapaa-ajantilojen rakentamisprojektien olevan kesken. Siltä osin siis toimintapuitteista on pulaakin. Toisaalla puitteet koettiin hyväksi muttei silti tyydytty stabiiliin olotilaan vaan katseet ovat jo keskittyneet eteenpäin, kehittämiseen. Henkilöstön osalta nousi suurimpana toiveena esille yövalvonnan tehostaminen; siihen tehtävään tarvittaisiin oma työntekijä. Huoli opiskelijoiden hyvinvoinnista öiseen aikaan on suuri, tämä tuli esille usealta haastateltavalta. Asuntolan öiseen levottomuuteen on pyritty vaikuttamaan mm. työaikajärjestelyin, mutta ajoittain päihteet, unettomuus ja kova meteli häiritsevät opiskelija-asuntoloissa. Näitä viestejä henkilökunta oli saanut opiskelijoilta.

7.2 Kysely

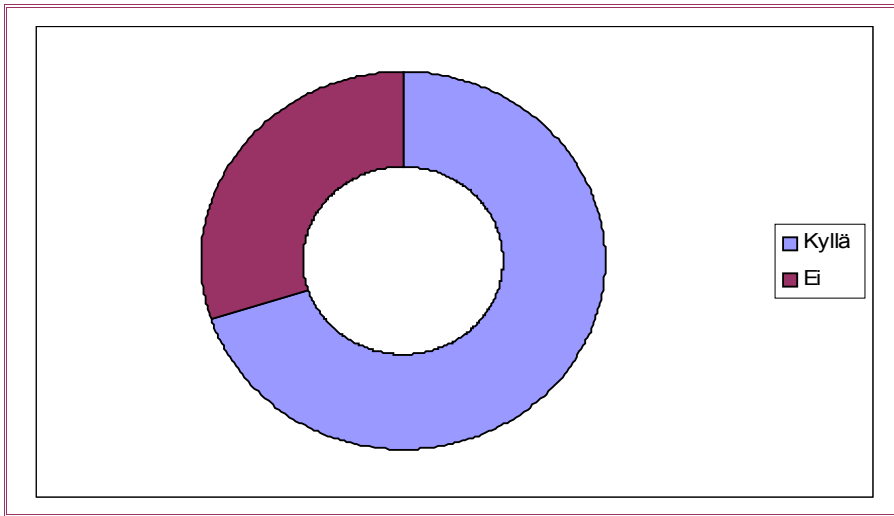
Kyselyyni vastasi 96 henkilöä, joista 42 on naisia ja 54 on miehiä. Naisista alle 18 vuotiaita ilmoitti olevansa 19 ja miehistä 31 alle 18-vuotiaita eli kaikista vastaajista 53 % oli alaikäisiä. Kouluittain nämä jakaumat olivat hyvin erilaisia ja monelta osin en tässä yleisesti esittele eri koulujen vastaustilastoja, koska otannat jäivät koulukohtaisesti pieniksi ja tarkempi analysointi ei vastaa henkilötietoja koskevia lainsäädäntöjä.



Kuvio 1. Vastaajat sukupuolittain jaoteltuna ja lisäksi alaikäisten määrä kokonaisotannasta.

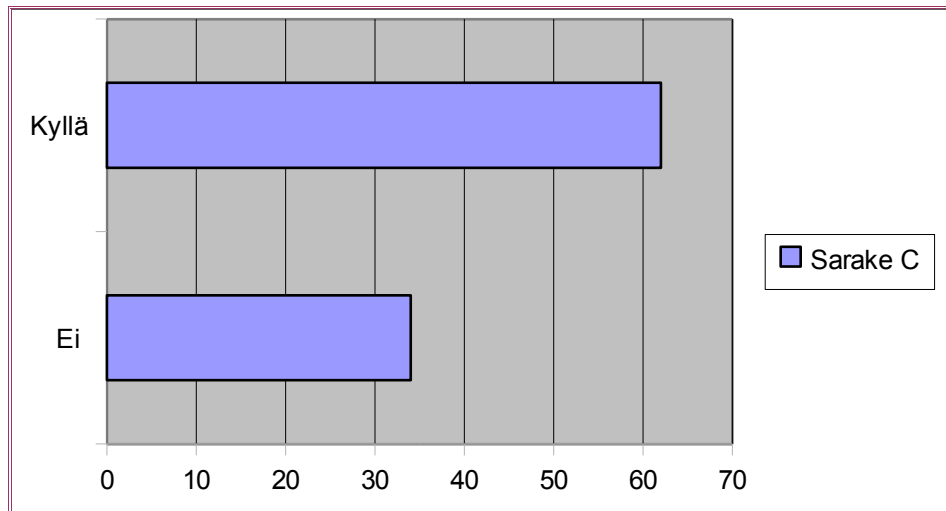
Selkeä enemmistö vastaajista käytti oppilaitoksen tarjoaman ilmaisen asumismahdollisuuden: 72 hlöä asuu asuntoloissa ja 24 hlöä ei asu. Alle 18-vuotiaita asuu asuntoloissa 49 hlöä, heistä 19 on naisia ja 31 on miehiä. Kiinnittymällä asumiseen koulun yhteydessä tekee tietoisesti ison valinnan myös vapaa-ajanvieton ja ryhmään sosiaalistumisen suhteen. Luonnollista kyllä perhesuhteet yms. vaikuttavat oleellisesti em. valintaan. Koulun vapaa-ajanohjaus näytti saavan kyselyssäni kuitenkin yhtä lailla positiivisia kommentteja sekä asuntoloissa asuilta että heiltä, jotka eivät asuneet asuntoloissa. Tästä teen yhteenvetona päätelmän, että koulun vapaa-ajanvieton mahdollisuudet tulevat näkyviksi koulupäivän aikana ja että nekin opiskelijat, jotka asuvat muualla, osaavat ja ennen kaikkea halusivat ottaa

kantaa vapaa-ajanviieton tarjontaan. Näillä perusteilla saan kokonaiskuvaksi, että koulun tarjoamilla vapaa-ajan mahdollisuuksilla on melko hyvä ja pysyvä maine.



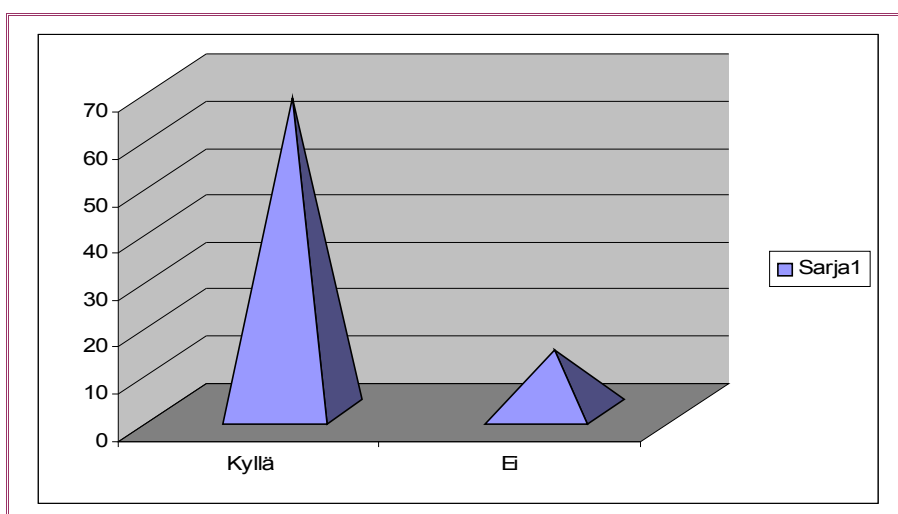
Kuvio 2. Asuminen koulun asuntolassa.

Opiskelijoiden valinnan vapaus nyky-yhteiskunnan vapaa-ajan sektorin tarjonnasta on valtava haaste. On aivan selvää, että esimerkiksi kotikuntansa urheiluseuratoimintaan tai vaikkapa nuorisjärjestöön jo aiemmin kiinnittynyt opiskelija jatkaa omissa harrastuksissaan, eikä siten ehdikään hyödyntää kaikkea koulun tarjontaa. Itse asiassa koulun ulkopuoliseen toimintaan kiinnittyminen on mitä parhainta sosiaalistumista, sillä kouluhan loppuu aikanaan. Jos kaikki vapaa-ajanohjaus ja iltatoiminta nojaisi pelkästään koulun resursseihin, opiskelija olisi täysin uuden tilanteen edessä tutkintotodistus kädessään. Kyselyn perusteella noin 40 % opiskelijoista ei (vielä) ole osallistunut koulun tarjoamaan vapaa-ajan ohjelmaan. Kyselyn toteuttamisajankohta uusien, aloittaneiden kurssien osalta sijoittuu ensimmäiseen opiskelusyksiyn. Pikkujoulut yms. vuodenvaihteen tapahtumat muuttanevat osallistumistilastoja.



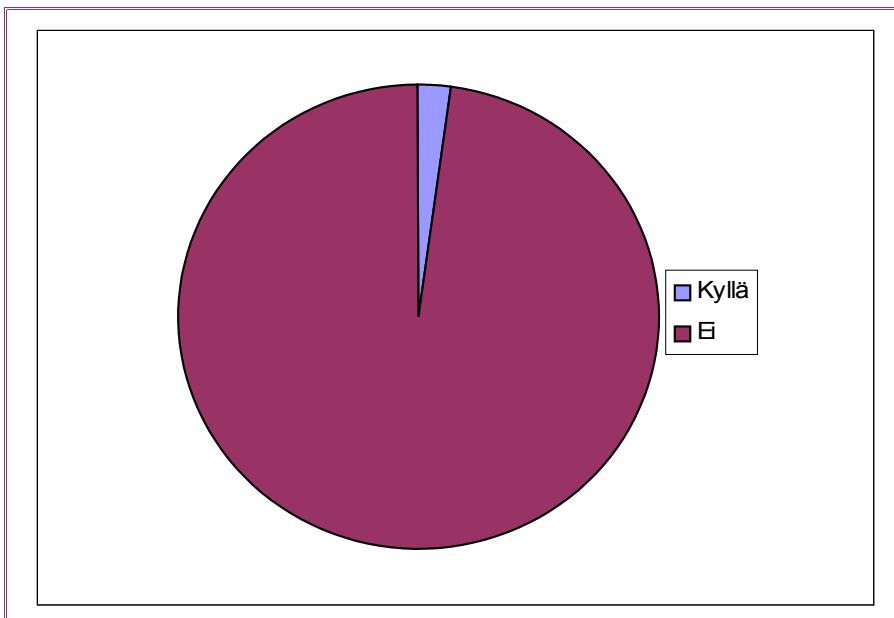
Kuvio 3. Osallistuminen koulun järjestämään vapaa-ajan ohjelmiin.

Yli 80 % opiskelijoista ilmoitti olevansa tyytyväinen koulun tarjontaan vapaa-ajalla. Monelle saattaa kylläkin esimerkiksi sopivat kuntosalin aukioloajat riittää myönteisen vastauksen antamiseen tai vaikkapa Evon äärellä asuvan opiskelijan tyytyväisyys luontoliikunnan erinomaisiin mahdollisuuksiin. Yhtä kaikki, tyytyväisyys vapaa-ajan tarjontaan on lähes kiitettävää luokkaa jo ennen kehittämissuunnitelmani kirjoittamista. Haaste varmaankin löytyy tietynlaisesta tasalaatuisuudesta tarjonnan suhteen eri paikkakunnilla. Toki maantieteellinen koulun sijaintikin vaikuttaa opiskelijoiden liikkumisreviiriin.



Kuvio 4. Tyytyväisyys koulun vapaa-aikatarjontaan.

Turvattomuuden tunnetta esiintyi jonkin verran. Kaikista vastanneista neljä oli kokenut turvattomuutta, näissä viitattiin opiskelijoiden häiritsevään käyttäytymiseen öiseen aikaan ja huolettomuuteen asuntolan ulko-oven lukitsemisesta öiseen aikaan. Kyselyssäni sivuttiin melko ohuesti myös kiusaamis-, uhkailu- ja nimittelyteemoja. Ottaen huomioon kokonaisuutensa määrän katsoisin muutaman huolenaiheen em. asioissa aika vähäisiksi löydöksiksi. Mutta toisaalta, jos otetaan huomioon otanta 96 henkilöä Hämeen ammatti-instituutin koko opiskelijamäärästä, joka on lähes 400 opiskelijaa, niin voitaisiin toki olettaa, että hiukan kerraten, turvattomuuden tunnetta asuntoloissa kokisi 12 tai useampi opiskelija. Otantaryhmä oli ollut opinnoissaan vasta 10 viikkoa, mitä 2-3 vuotta opiskellut opiskelija olisi vastannut? Muistaen kuitenkin esimerkiksi Kanta-Hämeen kiusattujen tuki ry:n yleisperiaatteet; jokainen kiusaamistilanne on liikaa ja kiusaamiseen on puututtava niin monta kertaa, että kiusaaminen loppuu. (Hämeen Viikkouutiset 28.11.2008). Vaikka vapaa-ajan puitteet todettiin olevan käytännössä joka koulussa hyvällä mallilla, poimi kyselyni lukuisia kehittämissideoita niin rakennuskantaan, uusiin tilakysymyksiin ja henkilöstöresursseihin liittyen. Näistä lähemmin koulukohtaisissa erittelyissä kohdassa 7.2.1



Kuvio 5. Turvattomuuden tunteen kokeminen koulun asuntolassa.

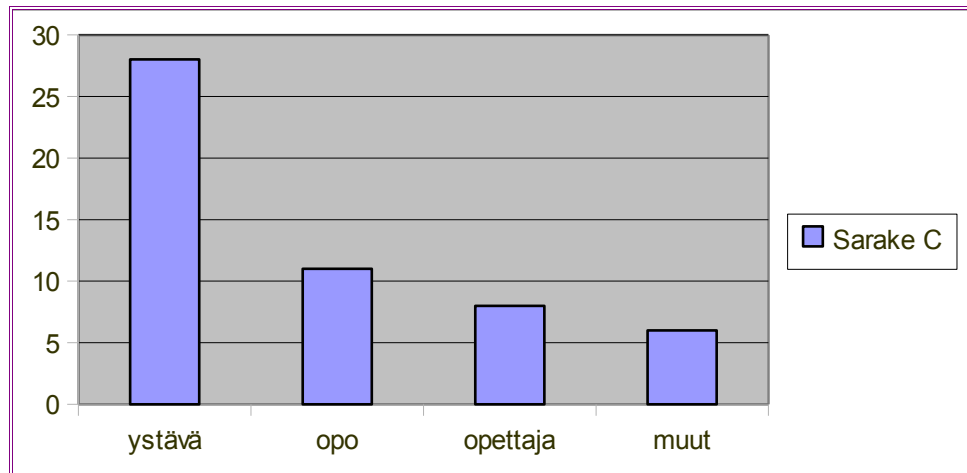
7.2.1 Lepaa

Matkailulukiolaisista ja puutarha-alan opiskelijoista kyselyyni vastasi 34 henkilöä, joista 21 asuu asuntolassa ja 13 muualla. Melkein kaikki vastaajat viihtyivät asuntolassa. Perusteluissa nousi esille ennen muuta hyvä ilmapiiri ja rento meininki sekä ystävyysuhteet, kivat kaverit ja häiriötön asuntolarauha. Itse asuntolakin koettiin viihtyisäksi paikaksi, jonka yhteisten tilojen värimaailma ja kodikas sisustus saivat hyvää palautetta. Asuntolassa on riittävästi tilaa, hyvät keittiöt ja monipuoliset aktiviteetit. Hyvänä huomiona nostettiin myös se oleellinen seikka opiskelijan kannalta, että asuminen on ilmaista.

Opiskelijat ideoivat kiitettävän runsaasti asuntolatoimintaan kehittämisen paikkoja. Näitä olivat mm. kuntosalin avainkäytäntö, uusien televisioiden tarve, lisää saunavuoroja, laadukkaammat keittiötarvikkeet (mikroaaltouuni, pakastin, jääkaappi) sekä kalustotekstiileihin liittyviä toiveita, kuten paksummat verhot ja laadukkaammat huonekalut. Tarpeeksi koettiin myös parempien siivoustarvikkeiden hankkiminen sekä naulakoiden ja peilien lisääminen huonevarusteisiin.

Noin 10 % vastaajista ei viihtynyt asuntolassa. Hyvästä asuntolailmapiiristä huolimatta kaksi vastaajista nosti esille, että on kokenut turvattomuutta asuntolassa. Perusteluina mainittiin, että asuntolan ovi on joskus auki, yleinen riehunta ja alkoholin käyttö aiheuttaa turvattomuuden tunnetta ja rauhattomuutta. Kiusaamista tai uhkailua ei kukaan vastanneista kokenut esiintyvän.

Kouluyhteisön ystävyysuhteita oli lähes kaikilla vastaajilla. Sosiaalisen tuen tarpeen hetkellä opiskelijat kääntyvät useimmiten ystävänsä (28/34) puoleen, seuraavaksi suosituimpana mainittiin opo (11/34) ja opettaja (8/34). Hajaääniä saivat myös terveydenhoitaja, kuraattori ja vapaa-ajanohjaaja. Yksittäisinä mainintoina – mutta toki tärkeinä sellaisina – oli vielä perhe ja puoliso.



Kuvio 6. Kenen puoleen käännyt sosiaalisen tuen tarpeessa?

Yleisesti oman vapaa-ajan mielisimmiksi harrastuksiksi nousi selvästi liikunta (74 mainitaa). Lajeja mainittiin 13 ja näistä eniten ääniä saivat kävely, lenkkeily, sähly ja kuntosali. Liikuntaharrastusten lisäksi nousi lukuisa määrä muunlaista tekemistä. Suhteellisen tasaisesti nousivat esille valokuvaus, X-boxpelit, musiikin kuuntelu, elokuvat, pelailu, tietokone, lukeminen, lapset ja perhe, kasvillisuus, maalaaminen, käsityöt, television katselu, järjestötoiminta ja lepäily. Opiskelijat vaikuttavat varsin omatoimisilta harrastuksiensa suhteen, sillä suurin osa vastaajista ei ollut osallistunut koulun tarjoamiin vapaa-ajan toimintoihin. Osaltaan tähän vaikutti se, ettei asu asuntolassa.

Koulun tarjoaman vapaa-ajan sektorilla painottuivat erilaiset liikuntaharrastukset kuten lenkkeily, pyöräily, golf, keilaus, kickbiking, sähly ja kuntosaliharjoittelu. Ilmaisutaito ja erilaiset käden taito -kurssit olivat myös löytäneet harrastajansa. Lisäksi vapaa-aikaan kuuluu keskeisesti kaverit, television katselu ja pelit. Tapahtumista mainittiin Lepaan syyskarkelot ja Evon retket. Koulutiloista vapaa-ajalla mainittiin tietokone-luokka, vapaa-ajantilat Puuhapaja, Olokolo ja liikuntatilat sekä päärakennuksen aula.

Toiveina vapaa-ajan ohjelmatarjontaan mainittiin elokuvaesitykset, lisää ohjattuja kerhoja, keilahallikäyntejä ja oppilaiden kesken yhteisiä tanssi-iltoja. Tyytyväisyys koulun vapaa-ajan tarjontaan oli käytännössä 100-prosenttista sen monipuolisuuden ja laajan tarjonnan ansiosta. Vaihtoehtoja koetaan olevan riittävästi.

Yhteisistä tapahtumista yleisimmin mainittiin Lepaan syyskarkelot. Koulun tilat vaikuttavat olevan aktiivisessa käytössä myös opiskelijoiden vapaa-aikana. Varsinkin liikuntatilat, punttisali, vapaa-aikatilat Olokolo ja Puuhapaja löytyivät monen vastaajan listoilta.

Toiveina ohjauksen suuntaan esitettiin ilmakiikkopöydän ja polkupyörien hankkimista, pilatesta, joogaa, zumbaa ja mm. lisää suoretkiä. Yleisenä havaintoja vapaa-ajan ohjauksen tyytyväisyyteen liittyen on syytä mainita myös se seikka, että henkilöt, jotka itse eivät osallistuneet koulun järjestämään vapaa-ajan toimintaan, kokivat sen monipuoliseksi ja riittäväksi. Siitä voisi päätellä, että vapaa-aikatoiminnalla on opiskelijoiden keskuudessa hyvä maine.

7.2.2 Mustiala

Mustialan vastaajista enemmistö oli miehiä (13) ja naisia oli 7. Ikäryhmä koostui pääsääntöisesti alle 18-vuotiaista henkilöistä, jotka yhtä poikkeusta lukuun ottamatta asuivat koulun asuntolassa. Viihtyvyys asuntolassa oli korkeata luokkaa, sillä vain yksi vastaaja raportoi, ettei viihdy asuntolassa. Asuntolaelämän hyvinä puolina nostettiin esille mukavat asuntolakaverit, hyvä ja rento ilmapiiri, hauskanpito ja se, että saa nukkua pidempään kun asuu asuntolassa. Turvattomuudentunnekin oli täysin marginaalista (1/18), joskin tämän maininnan takana oli toisten epäkunnioittava käyttäytyminen viitaten valvomiseen.

Asuntolan kehittämiskohteet olivat etupäässä teknisluontoisia; ilmastointi, hyllyt, pesukone ja kuivausrumpu ja lisätilan tarve. Ohjausta toivottiin roskien lajitteluun sekä siivoamisopastusta ”sotkeville kämppiksille”. Öisen ajan rauhattomuuden vähentämiseksi toivottiin myös yövalvojaa.

Kouluyhteisön kiinteydestä kertoo se tulos, että kaikilla oli koulussa ystäviä ja että verkostollisen tuen tarpeessa käännytään juuri ystävien puoleen. Toki myös opettajat ja opo, sekä vanhemmat, kuraattori ja asuntolaohjaaja mainittiin osana sosiaalista verkostoa. Mieluisimpina vapaa-ajan intresseinä nousi esille liikunnalliset harrastukset, kuten pesäpallo, ratsastus, pyöräily, kuntosali ja ulkoilu. Lepäily,

elokuvat, metsästys, tietokoneet ja käsityöt koettiin myös tärkeinä osana vapaa-aikaa.

Valtaosa vastaajista oli osallistunut koulun tarjoamiin vapaa-ajan toimintoihin, joista suosituimpina mainittiin keilaus, kädentaidot, retket, elokuvaillat ja Lepaan syyskarkelot. Koulun tiloja käytettiin aktiivisesti vapaa-ajallakin, selvästi eniten kuntosalia ja vapaa-aikatiloja, sitten atk-luokkaa. Ja tältä osin nousi esille myös runsaasti toivomisen varaa uusien tilojen suhteen. Opiskelijat haluavat kuntosalille lisää tilaa, isompaa ruokalaa ja parempaa vapaa-ajan tilaa, tässä toivottiin uuden vapaa-ajan tilan nopeaa valmistumista ja muutoin mainittiin toiveena jokin oleskelutila myös niille, jotka asuvat koulun ulkopuolella.

Kolmannes vastaajista arvioi kriittisesti, ettei ole tyytyväinen koulun vapaa-ajan tarjontaan ja perusteina nousi esille liian vähäinen ja osin tylsä toiminta. Kaikkiin retkiin oltiin kyllä tyytyväisiä. Toisaalta noin 65 % opiskelijoista oli tyytyväisiä tarjolla olevaan vapaa-ajan toimintaan. Vapaa-ajan ohjattuun toimintaan ehdotettiin lisää retkiä ja erilaisia turnauksia sekä hauskaa yhdessäoloa. Tanssia, käden taitoja, ratsastusta, traktorajelua ja metsätöitä toivottiin sekä yhteistyötä 4 H-kerhon kanssa. Hyviä hankintoja olisi karaokelaitteet ja erilaiset pelit. Yleisesti siis monipuolista toimintaa pienille ja isoille ryhmille.

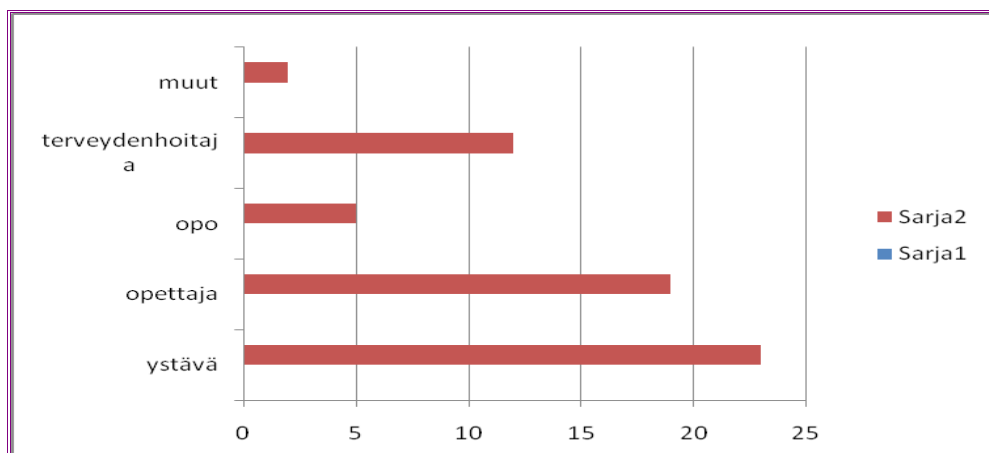


Kuvio 7. Mustialan opiskelijoiden tyytyväisyys koulun vapaa-ajan tarjontaan?

7.2.3 Sairio

Sairiolaisista opiskelijoista kyselyyni vastasi yhteensä 29 opiskelijaa, joista 15 naista ja 14 miestä. Enemmistö opiskelijoista oli jo täysi-ikäisiä (19 hlöä) ja edelleen enemmistö asui koulun asuntolassa (17 hlöä). Noin 75 % vastaajista arvioi viihtyvänsä asuntolassa, sillä siellä on tilavat huoneet, tapaa uusia ihmisiä, itsenäistyy hyvässä porukassa ja moni arvosti myös omaa huonetta. Ne, jotka eivät kokeneet viihtyvänsä asuntolassa nostivat esille tylsyyden, kovan metelin ja asuntolan likaisuuden. Varsinkin likaiset seinät, keittiöt ja wc-tilat saivat kriittistä palautetta. Kehittämisen paikkoja opiskelijat löysivät yhteisistä tiloista, pesuhuoneista, sängyt/patjat kaipaavat päivitystä, viikkosiivouksiin paremmat välineet ja isompi TV monipuolisimmilla kanavapaketeilla. Netti, asuntolan pintaremonttitarve, uudet kalusteet ja lisäpistorasiat saivat usealtakin kannatusta. Osa koki keittiöt liian ahtaiksi, ikkunoiden tiivistys pitäisi uusia ja asentaa kelloja seiniin. Asuntolaan kaivattiin yleisesti lisää tekemistä.

Turvattomuutta koki 7 % opiskelijoista. Tässä yhteydessä viitattiin nimittelyyn, epäystävälliseen käytökseen ja mainittiin myös ajoittainen autojen aamuöinen metelöinti asuntolan pihalla. Sairiolaisten kouluyhteisöä koskevassa osiossa painottui tärkeänä yhteys opettajaan, jos on tuen tarpeessa. Muihin kouluihin verrattuna opettajan osuus korostui siten, että opettaja koettiin yhtä tärkeäksi tukijaksi kuin ystävä. Tämä on huomionarvoinen seikka. Myös Sairion terveydenhoitaja sai selkeästi muita kouluja useammin yhteydenottoja tuen tarpeessa olevilta.

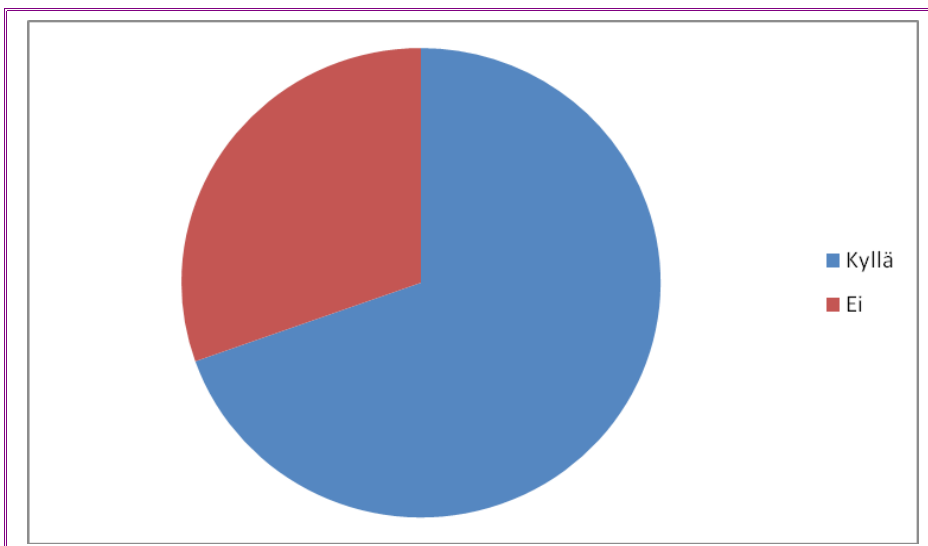


Kuvio 8. Tukiverkot.

Vapaa-aikana liikunnan ja harrastusten merkitys korostui samalla tavalla kuin muissakin koulu yhteisöissä. Monet pelikerhot, musiikki, elokuvat ja kavereiden kanssa ajan viettäminen kuuluivat mieluisimpana vapaa-aikaan. Osallistuminen koulun aktiviteetteihin jakoi opiskelijat aika lailla kahtia, puolet osallistui ja puolet ei. Tässä yhteydessä perusteina sille, ettei osallistunut koulun aktiviteetteihin, oli urheiluseurayhteydet muualla.

Hämeen ammatti-instituutin yhteisinä tapahtumina vankkaa kannatusta saivat liikuntapäivät, Lepaan syyskarkelot ja turnaukset. Vapaa-ajallakin koulun tilat olivat aktiivikäytössä. Toiveina uusille tiloille mainittiin isommat vapaa-ajantilat, paremmat monikäyttöiset oleskelutilat, allasosasto, pelikoneita, trampoliini ja punttisalille lisää välineitä. Lisätoiveina vapaa-ajan toimintaan mainittiin pingis, erilaista ohjattua liikuntaa, myös rauhallista ja yhteistä toimintaa, lautapelejä.

Tyytyväisyys koulun vapaa-ajan tarjontaan oli melko yleistä ja perustelujen mukaan se kulminoituu hyvään liikuntasaliin. Kuitenkin noin kolmannes kaipasi lisää virikkeitä ja vaihtoehtoja. Mainittiin myös yleisessä tiedonkulussa olevan kohentamisen varaa sekä kyseenalaistettiin onko vapaa-ajan ohjattua toimintaa lainkaan.



Kuvio 9. Tyytyväisyys koulun vapaa-ajan tarjontaan Sairiossa.

7.2.4 Evo

Evolaisia opiskelijoita osallistui kyselyyni 13 hlöä, joista valtaosa oli miehiä. Kaikki vastaajat olivat alle 18-vuotiaita ja asuivat koulun asuntolassa. Asuntola saikin varsin myönteistä palautetta; se koettiin viihtyisäksi, siistiksi paikaksi, jossa porukka tulee hyvin toimeen keskenään ja on paljon yhteistä tekemistä. Turvattomuuden tunnetta ei ollut kokenut kukaan. Vastaajat toivoivat asuntoloihin lisää penkkejä, pokeripöytää, parempia sänkyjä, kuivaushuonetta, värikkäämpiä oleskelutilojen seiniä, tietotekniikan käyttöaikojen pidentämistä ja yleisen siisteyden parantamista.

Ystävien merkitys korostui evolaistenkin opiskelijoiden kouluyhteisön tukitahona. Opettajan ja terveydenhoitajan lisäksi verkostollisina tukitahoina nousi esille myös asuntolaohjaaja, rehtori ja kuraattori.

Hyvät lenkki- ja vaellusmaastot koulun läheisyydessä näkyivät korostetusti opiskelijoiden vapaa-ajan harrasteissa. Metsästys, ulkoilu, vaeltelut, pyöräily ja lenkkeily kuuluivat monen vastaajan harrastuksiin. Sisäliikuntamuodoista mainittiin kuntosali, sähly ja sulkapalloilu. Opiskelijoilla oli myös vakituisia kerhoharrastuksia ainakin partion ja ampumaseuratoiminnan suuntaan. Liikunnan lisäksi mielenkiintoa riitti valokuvaukseen, biljardin pelaamiseen, pöytätennikseen ja tietotekniikkaan. Yhtä lukuun ottamatta kaikki olivat osallistuneet koulun tarjoamiin vapaa-ajan toimintoihin, joista tutuimpina mainittiin keilahalli- ja kauppareissut, liikuntapäivät ja Lepaan syyskarkelot. Luontoympäristöön hyvin sopivana kehittämissuunnitelmana mainittiin kalankäsittelypaikan rakentaminen. Vapaa-ajan ohjattuun toimintaan esitettiin toiveena erilaisia kokeiluja eri liikuntalajien pareissa, näihin oltiin valmiita lähtemään pidemmällekin reissuun. Muutoin toivottiin erilaisia kilpailuja, yhteistoimintaa mm. lenkkeillen tai jotain muuta tehden. Kooten todeten, vaikuttaa siltä, että evolaiset ovat hyvin tyytyväisiä koulun tarjontaan vapaa-ajallakin. Tarjonta on monipuolista ja asioiden koetaan olevan hyvällä mallilla.

8 KEHITTÄMISSUUNNITELMA

Asuntola- ja vapaa-ajan ohjauksen merkitys tulee entistä tiiviimmin nähdä tärkeänä osana oppilaitoksen yhteiskunnallisesti merkittävää kasvatusta ja sivistystoimintaa. Tavoitteellisesti ja laadukkaasti toteutettuna asuntola- ja vapaa-ajanohjaus on osa oppilaitoskontekstia, omana ammatillisina opintoja tukevana kokonaisuutenaan. Sosiaalinen vahvistaminen voi taata pitkän ja terveen työuran, kun nuori huomioi jo varhaisessa vaiheessa oman panoksensa työ- ja opintoympäristöönsä. Näin ollen vapaa-ajanohjausta ei nähdä erillisenä osana opiskelijan arkea, vaan yhtenä osana koko oppimisprosessia. Hämeen ammatti-instituutti on menossa tätä suuntaa kohti. Hyvän suuntaus vaatii, että kehittämistä on tehtävä edelleen.

Opinnäytetyöni keskeisimpänä kehittämiskohteena pohdin kysymystä, millainen hyvän kehittämissuunnitelman tulisi olla? No, mielestäni sellainen, jossa näkyy sekä opiskelijoiden että henkilökunnan näkemys siitä, mitä pitää kehittää. Tämä opinnäytetyö on selvittänyt mitä uudet opiskelijat ajattelevat ja miten kokevat opiskeluympäristössään seuraavat asiat: asuntolaviihtyvyys, vapaa-ajan palvelut sekä opiskelijoiden ja henkilökunnan suhteet. Näkyvätkö aiemmin tehdyt muutokset uusien opiskelijoiden arjessa? Kyllä näkyvät, ja kaiken palautteen, haastatteluiden ja kyselyn, perusteella nostankin seuraavat seikat keskeisimpinä asioina asuntola- ja vapaa-aikatoiminnan kehittämisessä.

8.1 Toimintaympäristö

Asuntolaviihtyvyyden näkökulmasta opiskelijat toivat esille paljon teknistä parannettavaa, esim. uudet televisiot ja sängyt tai pientä värikkyttä maalein yhteisiin tiloihin. Asuntolatoimintaan toivottiin lisää ohjausta, esim. jätelajitteluun ja tärkeää yövalvojan rooliakin ehdotettiin yleisen rauhallisuuden nimissä. Myös henkilökunta totesi oman työnsä näkökulmasta asuntolaviihtyvyyden parantuneen ja näkyvän orastavia merkkejä mm. opiskelijoiden paremmasta arjen hallinnasta. Yhteinen tekeminen, yhteisöllisyyden eräs lähtökohta, on pääroolissa asuntoloissakin. Oppilaitoskohtaisesti voitaisiin kartoittaa tarkemmin yhteisiä projekteja asuntoloissa.

Esimerkkinä eräässä yksikössä toteutettu asuntolan yhteisten tilojen maalaushanke ja sisustaminen lisäsivät yhteisöllisyyttä ja opiskelijoiden vastuuta omissa yhteisöissään. Kahdessa yksikössä toteutettu vapaa-aikatilojen kunnostushanke yhdessä opiskelijoiden ja henkilökunnan kesken on osoittautunut oikeaksi ratkaisuksi, tilojen myötä niiden käyttöä on monipuolistettu niin, että ne palvelevat parhaimmillaan myös oppituntien tai erilaisten kokousten tiloina. Toimintaympäristöä tarkastellen, ideoiden ja yhdessä suunnitellen saadaan moni projekti helposti alkuun.

8.2 Verkostoituminen

Verkostoituminen sisäisesti, oppilaitoskohtaisesti on tärkeää. Se, että oppilashuoltoryhmän jäsenillä on riittävän tiivis yhteistyö ja yhtenäinen toimintamalli, eheyttää ja johdonmukaistaa työskentelyä. Tämä toimii myös voimaannuttavana tekijänä, koska moni tekee omaa työnkuvaansa ainoana ammattinsa edustajana. Oppilashuoltoryhmän ja Opasteryhmän hyvä ja ammatillinen asenne on tukena oppilaitoksen muulle henkilöstölle ja päin vastoin.

Tästä onkin hyvä jatkaa paikallisiin toimijoihin: kunta, yhdistykset, järjestöt ja seurakunta. Mitä vahvuuksia alueelta löytyy, miten niitä voitaisiin hyödyntää asuntolatai vapaa-aikatoiminnan näkökulmasta? Oppilaitosten välinen yhteistyö, Hamin yhteisten tapahtumien järjestäminen yhdessä opiskelijoiden kanssa, lisää yhteisöllisyyttä ja me-henkeä. Opiskelijat toivovat enemmän yhteisiä tapahtumia, kuitenkin enemmän oppilaitoskohtaisesti, tuota me-henkeä nostattavasti. Sekä opiskelijat että henkilökunta näki verkostoitumisessa etuja: opiskelijat hakevat monipuolisempaa tarjontaa, henkilökunta näkee, omien resurssien rajallisuuden ja talouskysymysten äärellä, verkostoitumisen välttämättömäksi, jotta tarjontaa opiskelijoiden hyvinvoinnin ja vapaa-ajan aktiviteettien suhteen olisi olemassa.

8.3 Vapaa-aikatoiminta

Vapaa-ajan toiminnan integroituminen osaksi vapaasti valittavia opintoja kaikissa yksiköissä olisi nuorekas ja yhteistoiminnallisuuteen kannustava ele. Vapaa-

valintainen salibandy-opinto-osio palvelisi Kanta-Hämeessä mm. salibandyseurojen Trackers ja Urbans intressejä, nuorista pelaajista nyt puhumattakaan. Luonto- ja ympäristötaito-osaajat voisivat kehittää kerho-osaamistaan esimerkiksi 4H-kerhojen kanssa tai luontoyhdistyksissä. Sijaitsehan Hämeenlinnassa mm. Suomen ensimmäinen ja maailmassakin toinen kansallinen kaupunkipuisto, Aulanko. Lepaan yksikössä Projektina vapaa-aika -opintojakso on todettu hyväksi ja monipuoliseksi kokonaisuudeksi, joka tarjoaa opiskelijoille osallistavan toimintamahdollisuuden. Aktiivisella verkostoitumisella mm. oppilaskunnan, järjestöjen ja seurojen ja muiden koulujen kanssa voidaan saada kattava harrasteverkosto aikaan joka ei välttämättä maksa paljoa ja kiinnittää parhaimmillaan nuoret opiskelijat elinikäisiinkin harrastuksiin. Tätäkin kautta Hämeen ammatti-instituutti pääsee toiminnallaan lähemmäs Nuorisolain tavoittelemaa aktiivista ja tervettä kansalaista.

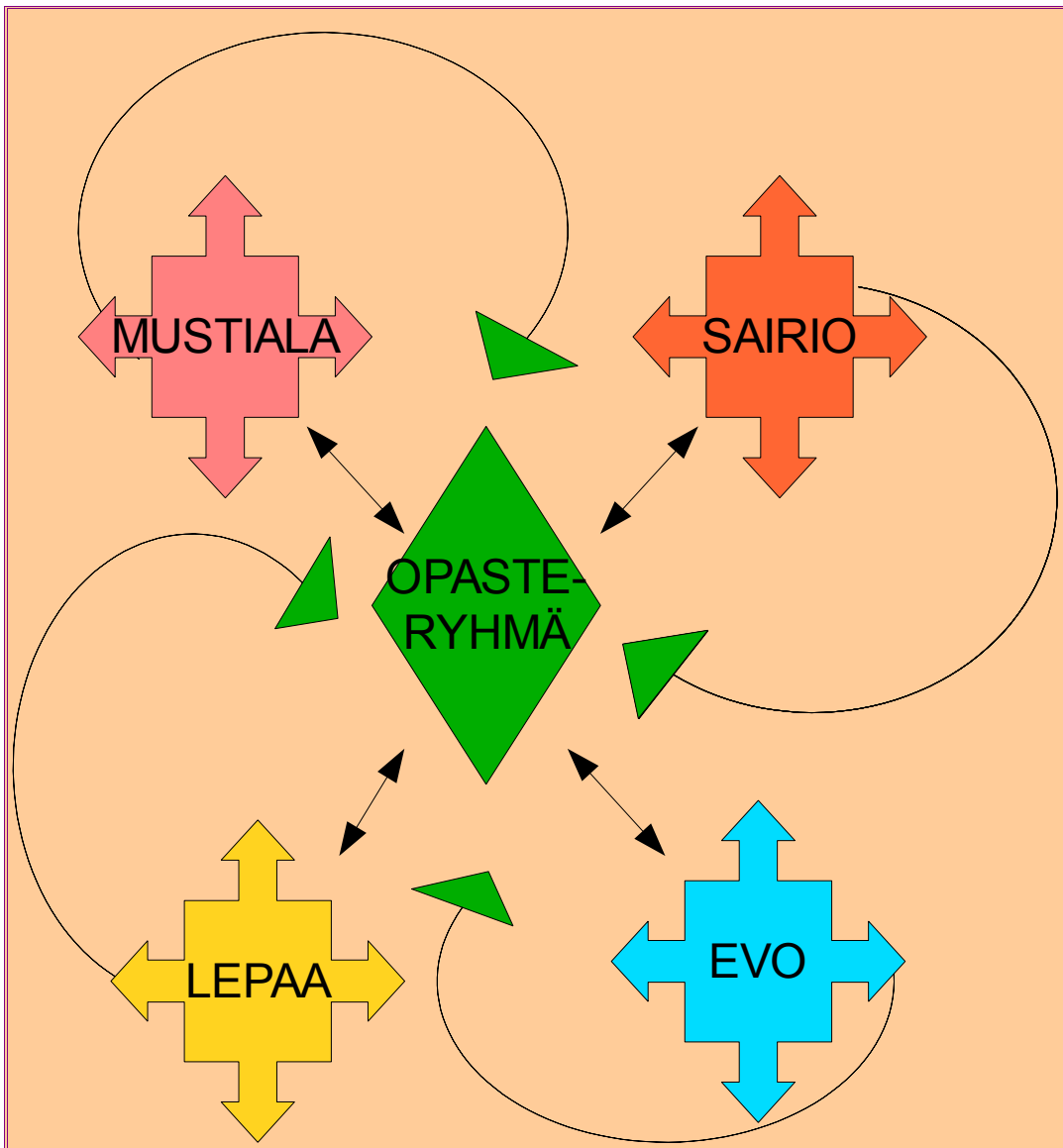
8.4 Henkilöstöressit ja koulutus

Sekä opiskelijoiden kyselytulosten että henkilökunnan teemahaastattelujen suunnalta tuotiin selkeästi esille tarve saada lisäresurssia asuntoloiden yövalvontaan. On sinällään jopa yllättävää, että 2010-luvulla – kaikkien koulumaailmaa koetelleiden väkivallan tekojenkin jälkeen – alaikäisiä opiskelijoita saa majoittaa oppilaitoksen asuntoloissa ilman yövalvojaa. Viittaa mm. Kansaneläkelaitoksen kriteereihin yövalvonnan järjestämisestä silloin, kun henkilö kouluttautuu tai kuntoutuu uuteen ammattiin. Erityisoppilaitoksissa ja kuntoutuskeskuksissa yövalvonta kuuluu lakisääteisen järjestämisvelvollisuuden piiriin. Työjärjestelyillä ja tehtäväkuvauksilla voitaisiin yövalvojan toimenkuvalla ratkaista muutakin kuin tae lisäturvallisuudesta. Yövalvoja voisi tilanteen niin salliessa hoitaa monenlaisia tehtäviä, kuten monistuksia, kirjallisia töitä tai jopa kiinteistöhuollisia rutiinitehtäviä. Ammattitaidon ylläpitämisen ja työntekijän työhyvinvoinnin kannalta myös koulutukseen osallistuminen vuosittain kuuluu tämän päivän työelämän käytäntöihin. (Kelan laitospuotoisen kuntoutuksen standardi 2009)

8.5 Opaste-ryhmä

Jokaisella HAMI:n oppilaitoksella on edustus Opaste-ryhmässä, missä koordinoidaan vapaa-aikatoiminnan kehittämistä. Opaste-ryhmä ottaa kantaa vapaa-aika- ja asuntolatoiminnan resurssikysymyksiin, koulutustarpeisiin, sääntöihin ja akuutteihin asioihin – käytännössä ryhmällä on siis ”tuntosarvet” tiiviisti koko ajan ”kentän” kuulumisiin. Opaste-ryhmä myös esittää kehittämistarpeita perusteluineen oppilaitoksen päättäviin hallintoelimiin. Synergia Opasteryhmän ja eri kouluyksiköitten välillä nojaa kunkin koulun omaan edustajaan. Koulut – Evo, Sairio, Mustiala ja Lepaa – toimivat Opaste-ryhmän viittoittaman yhteisen toimintaperiaatteen mukaisesti, kuitenkin luovasti ja itseohjautuvasti omaa paikallista vapaa-aikasektorin yhteistyökenttää hyödyntäen. Käytännön toiminnan ja ohjauksen ”hyvät käytännöt” välittyvät koulun oman edustajan välittämänä Opaste-ryhmään ja näin saadaan ”hyvä kiertämään”. Malli ei sulje pois idearikasta ja luovaa paikallistoimintaa, sillä oppilaitosten opiskelijat eroavat jo ammatinvalintansa ja ikärakenteensa puolesta toisistaan. Se, mikä toimii ja kiinnostaa Evolla, ei välttämättä lainkaan saa kannatusta Mustialassa, esimerkkinä mainiten.

Opaste-ryhmän toiminnassa voisi olla hedelmällistä kokeilla ratkaisukeskeistä lähestymistapaa vaikkapa Lampikosken (2010) kuvaamalla tavalla, PAOT-menetelmällä. Kentältä on tullut ajatus, idea, jonka äärelle Opaste-ryhmä ensinnä *pysähtyy*. Ottaa aikalisän, rentoutuu ja pohdiskelee rauhassa monelta kannalta. Sitten ryhmä *analysoi*, esimerkiksi idean ryhmään tuoneen alustuksella, pilkkoen teemaa tai ongelmaa ja siten tarkastellen, mistä oikein on kyse? Kolmantena vaiheena tulee *oivallus*, jonka hetkeä tuskin voi ennalta määrätä mutta se jäsenyy jonkun ryhmäläisen mielessä pohdinnan ja analysoinnin jatkeena. Lopulta jäljelle jää *tavoitteellisuus*, joka konkretisoituu *toimintana* – mikä on asian etenemisessä kaikkein keskeisintä? Toiminnalle asetetaan yhdessä selkeä tavoite.(mt., 186-187).



Kuvio 10. HAMI:n synerginen vapaa-aika- ja asuntolatoiminnan kehittämismalli

Työntekijöiden haastatteluissahan nousi esille se, että isossa organisaatiossa muutosten toteutuminen ja päätöksenteko on joskun hidasta. Kun erilaiset tarpeet ja ongelmatilanteet tulevat reippaasti koulun oman edustajan kautta Opaste-ryhmään, riittäväällä vastuulla ja valmiudella varustettuna se kykenisi nopeastikin tekemään korjaavia vastaliikkeitä, esim. henkilöstöresursseissa tai ohjaajien kierrättämisessä. Durkheimilaisen sosiologian mukaan ns. pakottoman työnjaon yhteiskunnassa ei ole esteitä, etteikö yksilö (työntekijä) voisi saavuttaa kykyjään vastaavan aseman

työssään. Sen sijaan väkinäisen työnjaon kulttuuri (ei mahdollisuuksia työnkiertoon) johtaa siihen, etteivät ihmisen (työntekijän) luontaiset kyvyt pääse kukoistamaan luonnollisella tavalla. (Aro & Jokivuori 2010, 103). Oppilaitosympäristössä esimieskuviot pitää muokata sellaisiksi, ettei Opaste-ryhmän luova toiminta kävele kenenkään esimiehen toimivallan yli. Henkilöstöön panostaminen kannattaa (vrt. Lampikoski 2010, 178 ja 181).

Koska sosiaalinen vahvistaminen ja osallistava toiminta ovat koulukonteksissakin erittäin tärkeitä ja keskeisiä asioita, on myös työntekijöiden voimaantuminen yksilöinä ja työyhteisössä tärkeää. Seuraava lainaus kuvaa mielestäni hyvin voimaantumisen ydintä.

”Ammatillinen voimaantuminen syntyy elinpiirimme ja kokemustemme kautta ja koskettaessa toisiaan; yhteyteen toisten ihmisten kanssa ja takaisin sisäisiin pohdintoihin, reflektiivisyyteen omaan persoonaamme liittyen, ja jälleen takaisin yhteyteen toisten ihmisten kanssa, teoriasta käytäntöön ja käytännöstä teoriaan.” (Siitonen & Robinson 1998, 188.)

9 POHDINTA

Ihminen yrittää edetä elämänhallinnassaan yhä pidemmälle ja yksi – omalla tavallaan alkeellinenkin keino valmistautua tulevaisuuteen – on tehdä siihen liittyviä ennusteita, barometrejä ja visioita. Ne antavat psykososiaalista turvaa vaikeina aikoina; ennuste on lämmin selkänoja sille, että kyllä tässä pärjätään ja että edessä on auvoisempia aikoja. Vapaa-ajan ohjauksen ja nuorisotyön suhteen ennakointi vuosiin 2015-2020 asti ulottuen, ennustaa, että nuorisotoimi olisi tuolloin esimerkiksi kuntasektorilla yksi merkittävimmistä peruspalveluista. Perusteena väitteelle mainitaan, että korjaava työ tulee edelleen olemaan paljon kalliimpaa kuin ennaltaehkäisevä työ. Yhtä kaikki jokaiselle, niin vanhuksille kuin nuorisollekin, kannattaa järjestää sosialisatiota aktivoivaa ja tukevaa toimintaa. Samoin oppimisen prosessi tulee saamaan entistä enemmän tunnustusta sosiaalisena ja yhteisöllisyyttä luovana toimintona. Tämä pitää

haasteen ammatillisten oppilaitosten vapaa-aikatoiminnalle kuumana. (Juote & Anttila 2007, 38-41).

Ketkä tulevat tulevaisuudessa tarvitsemaan kasvavaa yhteisöllisyyden turvaa ja sosiaalisia vuorovaikutustaitoja eritoten koulu- ja työmaailmassa? No, toki me kaikki mutta kansakuntamme ikärakenteen kehityksen ja työllisyysnäkyvien realiteettien valossa ns. osatyökykyisten rooli suomalaisessa työelämässä ja sen edellytyksenä myös oppilaitoksissa tulee kasvamaan. Mielenterveyskuntoutujat, vieraista kulttuureista kotoisin olevat ja uuteen ammattiin kouluttautuvat ovat ennusteen mukaan kasvava joukko sekä ammattioppilaitoksissa että työelämässä. Työ- ja elinkeinoministeriön tiedotteiden mukaan Suomessa em. väestöryhmien osuus kokonaisuudesta on Eurooppalaista minimitasoa. Onko Suomella varaa antaa osatyökykyisten ajalehtia ja pysyä kuntoutustuella/työkyvyttömyyseläkkeellä vaiko sosiaalista heitä erilaisin palkkatukitoimin, erityisoppilaitosten ja ammattioppilaitosten voimin? Opetus etenee teemalliseen suuntaan, puhtaan ainejaollisen opetuksen kustannuksella. (vrt. Juote & Anttila 2007, 41-45; Takala 1993, 103; Ilmarinen 2006, 82).

Opinnäytetyöni kehittämissuunnitelma tulee elämään omaa elämänsä työni arjessa ja Opaste-ryhmä, asuntolaohjaus ja varsinkin vapaa-aikaohjaus ovat työni keskiössä. Kehittämishaasteiden seurantatutkimus on jo työni jatkuvuuden ja kehittämisen kannalta luonteva jatkosuunnitelma noin 3 vuoden kuluttua. Miten eri oppilaitokset ovat kyenneet synergisoimaan toistensa kokemuksia ja läheisiä muita verkostoja? Jatkuuko vapaa-ajalla suoritettavien opintokokonaisuuksien myönteinen kehitys?

Lepaan puutarhatalouden opintoja ajatellen vuoden 2015 ennusteiden tulkinnessa on syytä ottaa huomioon, että toimialojen työllisyysennusteessa puutarhatuotanto sisältyy maataloustoimialaan, jonka työvoiman määrän ennustetaan alenevan voimakkaasti. Puutarhataloudessa työvoiman määrän oletetaan siten pysyvän nykytasolla tai vain lievästi kasvavan. (Hanhijoki & kumpp. 2004, 160). Positiivisen ratkaisukeskeisessä mielessä voisin pohtia, että kohenisiko puutarha-alan opiskelijan työllistymisnäkyvät tutkintorakennetta monipuolistamalla juuri vapaa-ajanohjauksen ja iltaisin suoritettavien opintomoduuleiden avulla?

Vapaa-ajan toiminnan integroituminen osaksi vapaavalintaisia opintoja lisännee koulun vetovoimaa rekrytoinnissa. Kokonaisvaltainen opiskelijan hyvinvoinnista välittäminen läpi opiskeluajan tuonee lisäpisteitä nuorten opiskelijoiden miettiessä uravalintojaan. Nuorten opiskelijoiden vanhempien silmissä myös asuntoloiden turvallisuus ja toimintakykyisyys merkinnevät paljon.

Ähtärin Sedun opiskelijat pääsivät kiinnittymään Joop-hankkeeseen. Se oli Opetushallituksen ja ESR:n rahoittama Joustavat Oppimisympäristöt eli Joop-hanke. Tavoitteena oli syrjäytymisen ja opintojen keskeyttämisen ehkäisy. Työpajatoiminta, asuntoloiden ja vapaa-ajan toimintaan panostettiin tarjoamalla tukea opiskeluvaikeuksiin ja innostamalla harrastuksiin sekä asuntoloissa järjestettiin mm. luentoja paloturvallisuudesta. Ähtärissä on käytössä Saku ry:n lanseeraama työkykypassi, mutta Ähtärissä asuntolapassi nimeltään, ja sen täytyttyä saa kerrytettyä vapaavalintaisia opintoviikoja. Joop-hanke on jo päättynyt onnistuneesti, ja sen seurauksena oppilaitoksen opetussuunnitelmiin kirjattiin harrastepassit ja vapaa-ajan toiminta ja nämä on kirjattu myös Suomen ammatillisen koulutuksen kulttuuri- ja urheiluliiton Sakun valtakunnalliseen Tyky-passiin. Tukipajatoiminta on jäänyt Ähtärin Sedun erityisopetukseen yhtenä käytänteenä. Tähän pohjaten Hämeen ammatti-instituutti näyttää olevan oikealla tiellä kehittäessään opiskelijoidensa tukitoimia. Hami:n eri yksiköissä toimii myös samankaltaisia työnohjaajien ylläpitämiä tehtäväpajoja, joissa tuetaan ammattiopinnoista suoriutumista. (Hiironen 2010, 26-27)

Opiskelijoiden vastauksia analysoidessani, osui sydämeeni seuraava opiskelijan kirjoittama lause, joka kiteyttää humanistisen käsityksen ihmisestä vapaana, itseohjautuvana ja tavoitteellisesti toimivana yksilönä, joka luottaa itse omiin kehitysmahdollisuuksiinsa. Ihminen kantaa vastuun itsestä ja valinnoistaan. Me, henkilökunta, tarjoamme puitteet kasvulle ja kehitymiselle.

”Vapaa-ajassa on parasta kun se on vapaaehtoista”

LÄHTEET

Aalto-Setälä Terhi 2002. Depressive disorders among youth adults. Department of Mental Health and Alcohol Research. Helsinki: Hakapaino.

Aro Jari & Jokivuori Pertti 2010. Klassinen sosiologia ja moderni maailma. Helsinki: WSOYPro Oy .

Eskola J. & Suoranta J. 1999. Johdatus laadilliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Hanhijoki Ilpo, Kantola Seppo, Karikorpi Mervi, Katajisto Jukka, Kimari Matti, Savioja Hannele 2004. Koulutus ja työvoiman kysyntä 2015. Valtakunnallisia ja alueellisia laskelmia. Opetushallitus. Helsinki: Hakapaino Oy.

Hautamäki A., Lehtonen T., Sihvola J., Tuomi I., Vaaranen H. ja Veijola S.(toim.) 2005. Yhteisöllisyyden paluu. Helsinki: Gaudeamus.

Hiironen Minna. Opettaja-lehti, 20/2010, artikkeli: Joop vipuaa tulosta Ähtärissä.

Hirsjärvi S. & Remes P. & Sajavaara P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hämeen ammatti-instituutin toimintaohje, oppilashuoltoryhmän ohjeistus.

Hämeen Viikkouutiset 28.11.2008, artikkeli.

Ilmarinen Juhani 2006. Pitkää työuraa! Ikääntyminen ja työelämän laatu Euroopan unionissa. Työterveyslaitos. Jyväskylä: Gummerus Oy.

Juote Atso & Anttila Markus 2007. Nuoriso- ja vapaa-aikaohjauksen perustutkinnon osaamistarpeiden ennakointi vuosille 2015-2020. Helsinki: Edita Prima.

Kaipio Kalevi 1997. Antakaa meille mahdollisuus. Johdatus nuorten yhteisökasvatukseen. 4. painos. Jyväskylä: Gummerus.

Kamau Elizabeth & Diana Korit 2009. Sexually transmitted diseases. Jyväskylä: University on applied studies.

Kelan laitospuolitoisen kuntoutuksen standardi 17/2009. Viitattu 6.12.2010.

<http://www.kela.fi/in/internet/Standardiversio17,11.5.2009>

Kivistö, Kalevi ja Vaherva, Tapio. 1981. Kasvatussosiologia. Viides uudistettu painos. Jyväskylä:Gummerus.

Kurki Leena 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Muutoksen pedagogiikka. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Laaksonen Pirjo & Hytönen Eeva 2000. Osallistava oppilashuolto. Etelä-Suomen lääninhallituksen julkaisuja 34/2000, Helsinki.

Lampikoski Timo 2009. Hidasta! Ajankäytön valinnat arjessa ja työssä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Lepaan puutarhaoppilaitos 1919-1960. Valkeakosken Kirjapaino Oy 1960.

Moilanen Miia 2007. Self help guide for 17-25 years old adolescents at risk of social exclusion. Jyväskylän Ammattikorkeakoulu.

Murnaghan Donna A.2009. The influence on school smoking policy and school prevention programs on the smoking behaviour of high school students in Prince Edward Island, Canada. Helsinki: Helsinki University Printing House.

Myllyniemi Sami 2009. Aika vapaalla. Nuorten vapaa-aikatutkimus. Opetusministeriö & Nuorisosiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 92. Aika vapaalla – Nuorten vapaa-aikatutkimus 2009. Viitattu 7.7.2010.

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/muut_tutkimukset/Aika_vapaalla_-_Nuorten_vapaa-aikatutkimus_2009.pdf

Nuorisokysely 2009/ Laitilan kaupunki/ Nuorisotoimi. Viitattu 3.9.2010.

www.laitila.fi/nuorisotoimi

Nuorisolaki/Esitykset/2005. Viitattu 28.11.2010.

www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2005/20050028

Peltonen Jouni. 1997. Sosialisatio ja kasvatus empiirisen tutkimuksen näkökulmasta. Teoksessa Pauli Siljander (toim.) Kasvatus ja sosialisatio. Helsinki: Gaudeamus.

Sahlberg Pasi & Sharan Shlomo (toim.) 2002. Yhteistoiminnallisen oppimisen käsikirja. Helsinki: WSOY.

Salmela-Aro Katariina & Nurmi Jari-Erik (toim.) 2002. Mikä meitä liikuttaa? Modernin motivaatiopsykologian perusteet. Keuruu: PS-kustannus.

Salomaa, J.E. 1950. Tie ihmisyyteen. Kansalaisen itsekasvatuksen perusteita. Porvoo-Helsinki-Juva: WSOY

Savon Sanomat 14.12.2009, artikkeli: Työhyvinvoinnin ja alaistaitojen sisällyttäminen ammatti- ja jatko-opintoihin.

Siitonen J & Robinson HA (1998) Empowerment: Links to Teachers" Professional Growth. Teoksessa: Erkkilä R, Willman A & Syrjälä L (toim) Promoting teachers' personal and professional growth. University of Oulu. Department of teacher education. Acta Univ Oul E 32: 165–191.

Suomen ammatillisten oppilaitosten kulttuuri- ja urheilujärjestön toiminta. Viitattu 4.5.2010. <http://www.sakury.net/>

Takala Tuomas (toim.) 1993. Kasvatussosiologia. Porvoo: WSOY.

Tilus Pirjo 2004. Pelistä pois? Huolehtivan koulun haaste. Jyväskylä: PS-kustannus.

Tuomi J. & Sarajarvi A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Uusitalo H. 1991. Tiede, tutkimus ja tutkielma. Helsinki: WSOY.

Väyrynen P., Saaristo V., Wiss K. Ja Rigoff A.-M.(toim.) 2009. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ammatillisissa oppilaitoksissa, Helsinki: Edita Prima Oy.

LIITTEET

LIITE 1. Teemahaastattelun runko

Haastateltavan kokemus asuntolatoiminnan kehityksestä vuosien mittaan

- turvallisuus
- viihtyisyys
- kiusaaminen, keinot puuttua
- esimerkkejä, kokemuksia vapaasti kertoen

Vapaa-ajan ohjauksen merkitys opintoja tukevana toimintana?

- faciliateetit, puitteet, vapaa-ajan toiminnalle
- onko rakentamistarpeita?
- yhteisöllisyyden kokemuksen tunne, onko me-henkeä?

Koulu yhteisön hierarkia? Onko toiminta itseohjautuvaa vaiko tarkkaan esimieskulttuuriin perustuvaa?

Vapaa-ajan toiminnan verkostoituminen, onko yhteistoiminnallisia mahdollisuuksia ohjelmatarjonnan suhteen?

Resurssit?

- taloudelliset
- henkilöstölliset

Kouluympäristön vahvuudet vapaa-ajanohjauksessa?

LIITE 2

Hämeen ammatti-instituutti
Asuntola- ja vapaa-aikatoiminnan kehittäminen

Kyselylomake

Lue kysymykset rauhassa ja ympyröi vastaus. Tietyissä kohdissa on avointa vastaustilaa kirjoittamiselle. Kaunis KIITOS osallistumisestasi!

Opiskelupaikka			Koulutusohjelma	Aloitusvuosi
Evo	Lepaa	Mustiala	Sairio _____	/ _____

Sukupuoli N M

Ikä alle 18 v. yli 18 v.

Asuntolat

Asun / en asu / olen asunut opiskelija-asuntolassa

mikäli valitsit vaihtoehdon en asu, voit siirtyä kohtaan Kouluuyhteisö

Viihdytkö / viihdyitkö asuntolassa? Kyllä En

Miksi?

Oletko kokenut turvattomuutta asuntolassa? Kyllä En

Jos olet niin millaista ja milloin?

Kiusaamista

Uhkailua

Muuta, mitä?

Mitä haluaisit kehittää asuntoloissa?

Kouluyhteisö

Onko sinulla ystäviä koulussasi? Kyllä Ei

Kenen puoleen käännyt jos tarvitset tukea?

Ystävä

Opettaja

Opo

Terveystenhoitaja

Muu, kuka?

Vapaa-aika

Miten vietät mieluiten vapaa-aikaasi?

Liikunta, mitä?

Kerhot, seurat, yhdistykset, mitä?

Muuta, mitä?

Oletko osallistunut koulun tarjoamiin vapaa-ajan toimintoihin? Kyllä En

Mihin toimintoihin olet osallistunut?

Liikuntaryhmät

Kädentaidot

Retket

Muuta, mitä?

HAMIn yhteiset tapahtumat: liikuntapäivät, syyskarkelot, pikkujoulut, turnaukset...

Mitä koulun tiloja käytät vapaa-ajallasi? (esim. liikuntasali, punttisali, vapaa-aikatilat jne.)

Olisiko koululle tarvetta saada uusia tiloja, mitä?

Millaista vapaa-ajan toimintaa toivoisit?

Oletko tyytyväinen koulun vapaa-ajan tarjontaan? Kyllä En

Miksi?